5.SINIF

OKUMA BECERİLERİ METİNLER VE SORULARI

OKUMA BECERİLERİ

METİNLER VE SORULARI

5. SINIF

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI..... : 8211
YARDIMCI KAYNAK EĞİTİM MATERYALİ.....: 2116

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayınlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

KOMİSYON

ISBN: 978-975-11-6163-5

Baskı:



İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

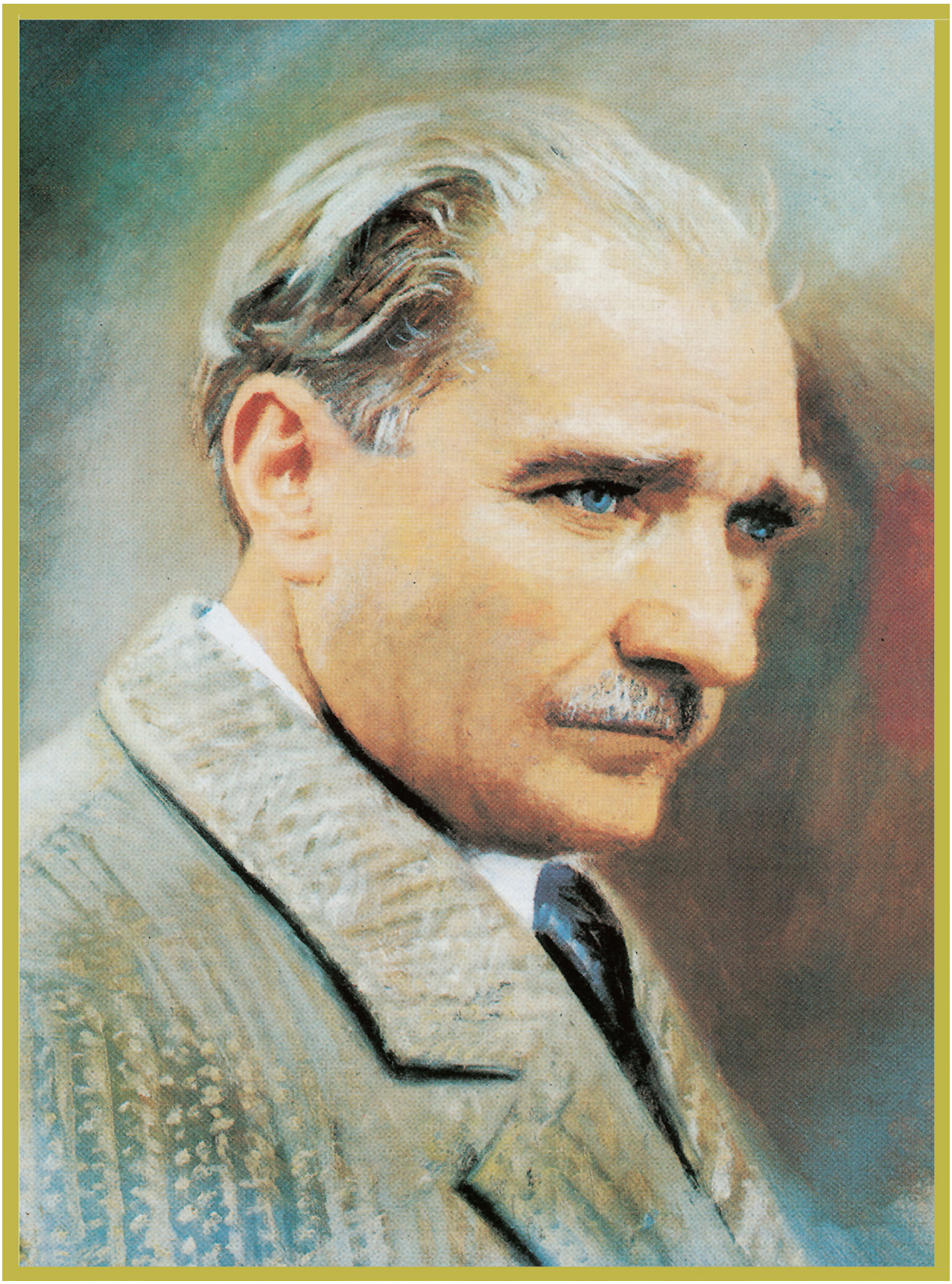
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk



MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

METİNLER VE SORULARI

NEDİR BU İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ? 1

SÖYLEDİĞİNİ YAPARDI 13

HAYAL GÜCÜYLE GELECEĞE YÖN VEREN BİR YAZAR JULES VERNE 23

KAKAONUN MUTFAĞIMIZA GELİŞ YOLCULUĞU 31

DİNOZORLARIN YAŞAMI 43

BİR ÇOCUĞUN HAYALİ 55

NEŞET ERTAŞ 61

SİZ NEREDE, EVİNİZ ORADA 69

MEHMET'İN İSTANBUL GEZİSİ 79

SU SPORLARI 91

NEDİR BU İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ?

Dünya; Güneş sistemi üzerinde yaşam olduğu bilinen, tek gezegendir. Onu yaşanabilir yapan en önemli özelliğiyse atmosferinin yapısıdır. Yeryüzünün atmosferi, katmanlardan oluşur. Yapısında azot ve oksijenin yanı sıra az da olsa "su buharı", "karbondioksit", "metan" gibi çeşitli gazları barındırır. Atmosfer; bizi Güneş'in yüksek radyasyonundan koruyan, gece-gündüz arasındaki sıcaklık değişimini dengeleyen, yeryüzünden yayılan ısının uzaya yayılmasını engelleyen ve hava olaylarının oluşmasına neden olan bir hava katmanıdır.

Atmosferin en alt katmanı olan troposfer; sera gazları olarak adlandırılan su buharı, karbondioksit, nitröz oksit ve metanın en yoğun olarak bulunduğu katmandır. Bu katmanda az miktarda bulunan ozon da sera gazlarındandır. Bu sera gazlarının yeryüzünden yayılan ısının bir kısmını tekrar Dünya'ya yaymasına "sera etkisi" adı verilir. Sera gazlarının dengesi bozulduğunda sera etkisi artarak Dünya'nın sıcaklığı da yükselir. Bu durum iklimlerin değişmesine neden olur.

İklim değişikliği, yeryüzündeki canlıların çoğunu etkileyerek yaşam biçimlerinin değişmesine neden olan bir durumdur. İklim değişikliğinin en önemli nedeni, sera etkisinin yani atmosferdeki sera gazlarının miktarındaki artıştır.

Sera gazlarından biri olan karbondioksidin atmosferde artmasının en büyük nedeni, günümüzde artık çok daha fazla enerji kullanımına gerek duymamız ve bu enerjinin büyük bir kısmını fosil yakıtlardan elde etmemizdir. Elektrik elde etme, ısınma, taşıma ya da ulaşım sağlama amacıyla kullandığımız kömür, doğal gaz ve petrol gibi fosil yakıtların yanmasıyla karbondioksit açığa çıkar. Bu da atmosferdeki karbondioksit miktarını artıran başlıca etmen olarak sayılabilir.



Ormanlar oksijen üretim kaynağımızdır.

Atmosferde bulunan karbondioksit miktarının artmasındaki bir diğer önemli etmense ormansızlaşma yani farklı amaçlarla ormanlardaki ağaçların kesilmesi ya da yakılmasıdır. Ormanlar yeryüzünün sıcaklığını dengeler, yağışları artırır, fotosentez yoluyla karbondioksidi dönüştürüp oksijen üretir. İşte ormanların yok edilmesiyle tüm bu olumlu etkiler tam tersine döner.



Çöplerin çürümesi sırasında metan gazı ortaya çıkar.

Diğer sera gazlarından olan metan ve nitröz oksidin atmosferde artmasınınsa bambaşka nedenleri vardır. Örneğin metan gazının çoğu büyükbaş hayvanlardan kaynaklanır. Ayrıca çürüme sürecinde bakterilerin çöpleri parçalaması sırasında da metan gazı açığa çıkar. Tarlada yetiştirilen ürünlere verilen gübrelerden de havaya nitröz oksit karışır.

İklim Değişikliğinin Etkilerini Azaltabilmek İçin...

Enerji gereksinimimiz, gelişen teknolojiyle birlikte gitgide artıyor. Teknolojilerden vazgeçmemiz çok olası değil bu nedenle iklim değişikliğinin hızını yavaşlatmak için önlemler almak gerekiyor. Bu durumda yapılabilecek en iyi şeyin enerjiyi yenilenebilir kaynaklardan elde etmek olacağı düşünülüyor. Yani temiz enerji üretmek... Nedir bu yenilenebilir kaynaklar derseniz "rüzgâr", "Güneş" ve "su" bunlardan bazıları. Ayrıca sera etkisine katkısı bulunan metan gazı dönüştürüldüğü takdirde hem enerji elde edilip hem de atmosfere salınan metan gazının miktarı azaltılabilir.

Pek çok bilim insanı iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için çözümler üretmeye çalışıyor elbette. İşte bunlardan birkaçı:

Hindistan'da kurulan bir kimya fabrikasında, bu fabrikaya yakın bir termik santralden çıkan yılda yaklaşık 60 bin ton karbondioksit, toplanarak başka bir ürüne dönüştürülüyor. Neye mi?



Yanda fotoğrafını gördüğünüz soda külü adındaki kimyasal maddeye dönüştürülüyor. Bu madde; cam, deterjan, boya, sabun ve kâğıt gibi ürünlerde ham madde olarak kullanılıyor.

Çin, karbondioksit salınımı en yüksek ülke olsa da aynı zamanda Güneş ve rüzgârdan enerji elde etme kapasitesi de en fazla olan ülkedir. Kargo gemileri diğer gemiler gibi fosil yakıtla çalışıyor. Ancak Çin'de elektrik enerjisiyle çalışan bir kargo gemisi de üretildi ve geminin test sürüşü gerçekleştirildi. 1000 ton yük taşıyabilen bu kargo gemisi, lityum pilleri sayesinde şarj oluyor. Yaklaşık 2,5 saatte şarj olduktan sonra 50 kilometre yol alabiliyor. Yangtze Nehri'nde kullanılması planlanan kargo gemisi için nehir boyunca şarj istasyonları da kuruldu.



Robot arıların temsilî resmi

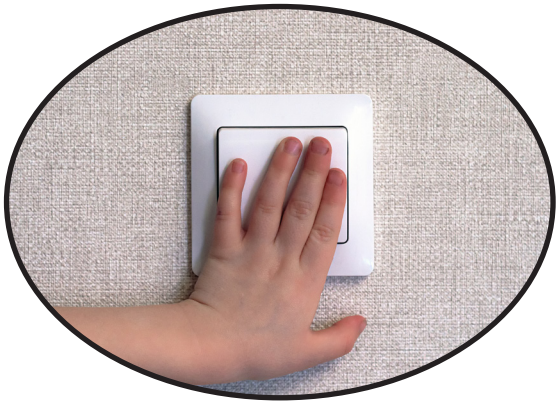
İklim değişikliği yeryüzündeki arıların büyük bir çoğunluğunun yok olmasına neden olabilir. 370 bine yakın çiçekli bitki türünün tozlaşması yani yediğimiz sebze ve meyvelerin çoğunun oluşumu arılara bağlı. Arılar bir gün tamamen yeryüzünden yok olsalardı ne olurdu? İşte bu senaryoyu düşünen ABD'deki bilim insanları, arıların yerine tozlaşma yapabilecek robot arılar geliştirdiler. 15 dakika boyunca uçabilen bu robot arılar, saniyede 120 kez kanat çırpabiliyor. Ancak henüz kendi kendilerine karar verme, çiçekleri bulma, tanıma, bir koloni oluşturup uygun davranışları sergileme gibi özellikleri yok. Bu sorunların yapay zekâ teknolojisiyle yakın zamanda çözülebileceği düşünülüyor.

Bizler Neler Yapabiliriz?

İklim değişikliğini yavaşlatmak ve etkilerini azaltmak için kendi yaşam tarzımızda bazı değişiklikler yapmak ve etkin olarak çaba göstermek gerektiğinin hepimiz farkındayız artık. Peki elimizden neler gelebilir?



Tüketimi azaltmak için yalnızca gereksinim duyulan malzemeleri almak



Kullanılmayan ışıkları kapatmak



Enerji verimli ampuller kullanmak



Ulaşım için toplu taşıma araçlarını ya da bisiklet kullanımını tercih etmek



Suyu tasarruflu kullanmak



Elektrikli aygıtları bekleme konumunda bırakmamak, tamamen kapatmak



Ağaç dikmek



Doğaya zarar vermeden doğayla dost bir yaşam sürmek



Atıkları geri dönüşüm için ayırmak ve organik atıklardan gübre yapmak



Plastik atığını azaltmak için dışarı çıkarken yanımızda su şişesi ve alışveriş çantası bulundurmak

İklim değişikliğine karşı bireysel önlemler almak elbette mümkün. Ancak bu konuda bildiklerimizi ve iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için neler yaptığımızı çevremizdekilere anlatmak ve onlarla hep birlikte çalışmak çok daha etkili sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.

Gülnur Geçmiş, Bilim Çocuk, TÜBİTAK, Mayıs 2021

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Metinde Dünya'nın iki özelliğinden söz ediliyor.

Bu özellikleri yazınız.

1. Özellik: _____

_____

2. Özellik: _____

_____

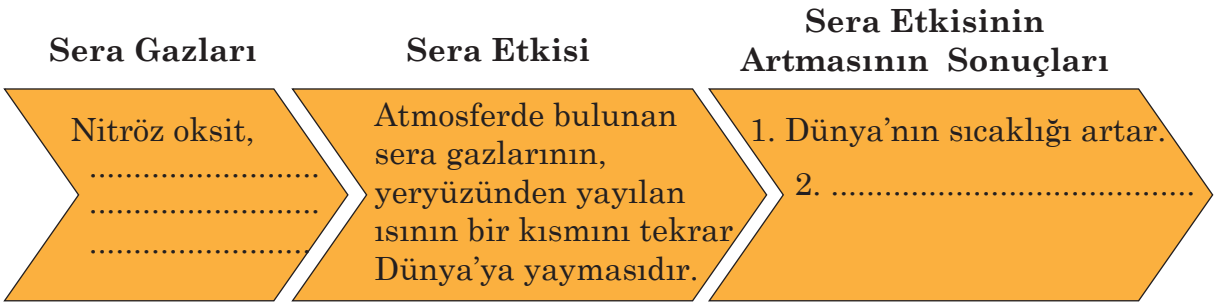
2. Tablodakilerden hangileri atmosferin görevlerini belirtir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

Atmosferin Görevleri	
Hava olaylarının oluşmasına neden olur.	
Yeryüzünden yayılan ısının uzaya aktarılmasını engeller.	
Dünya'yı yüksek radyasyondan korur.	
Metan gazının artmasına neden olur.	
Gece ve gündüz arasındaki sıcaklık değişimini dengeler.	

3. Aşağıdaki şemada boş bırakılan bölümlerde istenen bilgileri metne göre doldurunuz.

Boş bırakılan bölümlerde istenenlerden birer tanesi sizin için verilmiştir.



4. Aşağıdakilerden hangileri fosil yakıtlardır?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz

- ☐ Doğal gaz
- ☐ Rüzgâr
- ☐ Petrol
- ☐ Kömür

5. Fosil yakıtların kullanım amaçlarını yazınız.

_____

_____

_____

_____

_____

6. Atmosferdeki karbondioksidin artmasının nedenleri hangileridir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

- ☐ Dünya üzerindeki ormanlık alanların değişik amaçlarla yok edilmesi
- ☐ Doğayı koruma bilincine sahip insanların sayısının artması
- ☐ Enerji kullanımına duyulan ihtiyacın artması ve bunun için fosil yakıtların kullanılması
- ☐ Oksijenin atmosferde yoğun olması

7. Hangisi ormanların sağladığı yararlardan biri değildir?

A. Fotosentez yaparak oksijen üretmek

B. Çöplerin yer altında çürümelerine yardımcı olmak

C. Yeryüzünün sıcaklık dengesini sağlamak

D. Yeryüzündeki yağışları artırmak

8. Aşağıdaki tabloda bazı sera gazlarının atmosfere yayılma şekilleri verilmiştir. Bu gazların adlarını tablodaki boş bırakılan yerlere yazınız.

Bazı Sera Gazlarının Yayılma Şekilleri	Sera Gazları
Çürüme sürecinde bakterilerin çöpleri parçalaması sırasında ortaya çıkar.	
Büyükbaş hayvanlar tarafından atmosfere yayılır.	
Tarlada yetiştirilen bitkilere verilen gübrelerden ortaya çıkar.	

9. "İklim Değişikliğinin Etkilerini Azaltabilmek İçin..." başlığı altında edindiğiniz bilgileri hatırlayınız.

Bu başlık altında "iklim değişikliğini durdurmak yerine, hızını yavaşlatmak gerektiği fikri" savunuluyor. Metinde bunun için hangi neden öne sürülüyor?

_____

_____

10. İklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için bazı ülkelerde çözüm yolları üretilmiştir. Bu çözüm yollarının hangi ülkelerde üretildiğini karşılarına yazınız.

Ülkelerin Ürettikleri Çözüm Yolları	Ülkeler
İklim değişikliğinin etkilerinin artmasıyla bazı canlıların yok olması durumunda neler yapılabileceğine yönelik çalışmalar yapılıyor.	
Fosil yakıt yerine kullanılabilecek enerji kaynaklarına yöneliniyor.	
Atmosfere salınan sera gazları kontrol altında tutuluyor.	

11. Hindistan'da geliştirilen yöntemle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A Karbondioksit; cam, deterjan, boya, sabun ve kâğıt üretiminde kullanılan ham maddeye dönüştürülüyor.

B. Karbondioksidin soda külüne dönüşümü sağlanıyor.

C. İklim değişikliğine neden olan bazı olumsuzluklar olumlu hâle çevrilebiliyor.

D. Termik santrallerin enerji üretimi artırılabiliyor.

12. "Çin, 1,5 milyara yakın nüfusuyla dünyanın en kalabalık ülkesidir."

Çinli bilim insanlarını iklim değişikliğine çözüm bulmaya iten neden ile yukarıdaki bilginin ilişkisini belirten seçenekler aşağıdakilerden hangileridir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

- [ ] Nüfusunun yoğunluğu nedeniyle dünyada en çok enerjiye ihtiyacı olan ülkelerden biridir.
- [ ] İklim değişikliğini engelleyecek ürünleri dünya ülkelerine satarak gelir elde etmektedir.
- [ ] Dünya üzerinde, iklim değişikliğinden etkilenecek insan sayısının en fazla olduğu ülkedir.

13. Bilim insanları, arıların yok olması tehlikesine karşın"robot arılar"ı üretmişlerdir. Aşağıdakilerden hangileri bu durumla ilgili değerlendirmeleri belirtir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

- ☐ İnsanlar kendilerinin neden olduğu birçok olumsuzluğa yine kendileri çözüm üretmektedir.
- ☐ Robot arılarla ilgili çalışma, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden insanlığı korumayı amaçlamaktadır.
- ☐ Robot arılar, bilim insanlarının günümüz şartlarını inceleme ve gözlem yapmadan ortaya koyduğu bir üründür.
- ☐ Robot arılarla ilgili sorunların yapay zekâ teknolojisiyle çözülmesi gelecekte mümkün görülmektedir.

14. Metinde, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için öneriler verilmiştir. Bu önerilerden ikisini yazınız.

_____

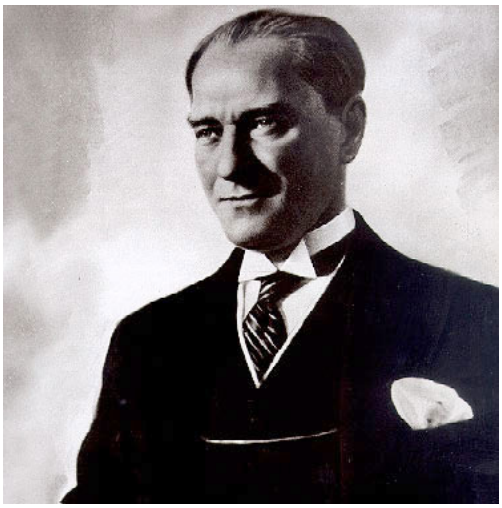
_____

_____

_____

_____

SÖYLEDİĞİNİ YAPARDI



Başarıyı önleyecek engelleri kaldırdığın zaman başarı kendiliğinden gelir diye düşünen Atatürk, başarısızlık diye bir şey tanımazdı. Ülkenin üzerine kara bulutların çöktüğü, herkesin umutsuzluğa düştüğü işgal yıllarında bile o, umutsuzluğa düşmeyerek Kurtuluş Savaşı'nı başlatma cesaretini göstermişti. Üstelik zaferi mutlak (kesin) görmüştü.



Kurtuluş Savaşı'nda mermi yapan nineler ve torunları

Atatürk'ün bu derece kendisine güvenmesinin nedeni ne idi? Türk ulusunun düşkün ve onursuz bir yaşamı kabullenemeyeceğine, varını ve yoğunu özgürlüğü için vermekten çekinmeyeceğine olan inancı idi. Ona göre, karamsar olanlar, umutları bitik olanlar bu ulusu tanımayanlardı. Tanısalardı, özgürlük uğruna bu ulusun bütün yoklukları yeneceğine olan inançlarını yitirmezlerdi. Aşağıdaki anekdot (hikâyecik), Atatürk'ün bu konudaki düşüncelerini yansıtan güzel bir örnektir:



Atatürk, Meclis balkonunda, arkadaşları ve milletvekilleriyle birlikte

Kurtuluş Savaşı başladığı sırada Atatürk'e dediler ki:

– Nasıl mümkün olur? Ordu yok!

Atatürk hemen cevap verdi:

– Kurulur!..

– İyi ama bunun için para lazım... O da yok?

– Bulunur!..

– Diyelim ki bulduk, düşmanlarımız hem büyük hem de çok!

– Olsun, yenilir!..

O, dediklerinin hepsini yaptı. Yapamayacağı şeyi asla söylemedi.

Anekdotlarla Atatürk, T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı, Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi (ATAREM)/Ankara

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Kurtuluş Savaşı yıllarında ülkenin durumu nasıldı? Yazınız.

2. Atatürk'e göre Türk milletinin özellikleri nelerdir? Yazınız.

3. Atatürk, "başarı" kavramı ile ilgili düşüncesini Kurtuluş Savaşı'nı başlatırken de kullanmıştır. Aşağıdakilerden hangileri, bunu nasıl uyguladığını belirtmektedir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

__ İşgal yıllarının karamsar tablosunu ortadan kaldıracak düşünceleri belirleyip zafere baştan inanmıştır.

__ Umutsuzluk engelini kafasından silip zafere inanmış ve böylece Kurtuluş Savaşı'nı başlatma cesaretini göstermiştir.

__ Umutsuzluk, zafere ulaşma yolunda onun da karamsarlığa düşmesinde etkili olmuştur.

__ Başarısızlığa hiç ihtimal vermeden kafasındaki tüm kararsızlıkları gidermiş ve zafer yolunda yürümüştür.

4. Metne göre Atatürk'ün kendisine güvenmesinin altındaki asıl nedeni yazınız.

_____

_____

_____

_____

_____

5. Atatürk'ün aşağıda belirtilen özelliklerine metinden örnekler veriniz.

Cesur;

İleri görüşlü;

Kararlı;

SATI KADIN, ATATÜRK VE KADIN HAKLARI

Anadolu Türk kadını, cepheye göndermiş olduğu evlatlarıyla yetinmeyip bizzat kendisi Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinde eşi ile omuz omuza yerini almıştır. Yeryüzünde hiçbir millet kadınının, kendi ulusunun kurtuluşuna Türk kadını kadar katkı sağlamış olamayacağını dile getiren ATATÜRK, Türk halkının çağdaşlaşma mücadelesinde de kadın ve erkeğin el ele, omuz omuza olmasını istemiştir. O, Türk kadınını bu mücadelede saf dışı bırakabilecek bütün zincirleri kırmış, siyasi, ekonomik ve sosyal hayatta başarılı olmasını sağlayacak adımları atmaktan çekinmemiştir. (…)



Satı Kadın Mecliste yemin ederken

Ankara'da yakıcı bir yaz günü idi... ATATÜRK beraberinde arkadaşları ve yaverleri (yardımcıları) olduğu hâlde Kızılcahamam'a giderken Kazan köyü yakınlarında durmuş ve otomobilden inmişti. Köyün kadını, genci, yaşlısı, ihtiyarı köylerinin içinden geçen şosede duran bu yabancı konukları görünce hep koşuştular. Kimi su getirdi, kimi ayran... Bunlardan biri, güğümünden aktardığı soğuk ayranı ATA'ya uzattı:

"Bir soğuk ayran içer misiniz?" dedi.

O, çorak iklimin kavurduğu yüzü bronzlaşmış Türk kadınının en bariz ifadelerini taşıyan bir Türk anası idi. Böğrüne sıkıştırdığı kundağa biraz daha bastırdıktan sonra, sağ elindeki ayran bardağını uzattı, bekledi. ATA'sı ayranı kana kana içmiş ve bir an durakladıktan sonra ona:

"Senin kocan kim?" diye sormuştu.

Köylü kadını, yüzü tunçlaşmış, elleri nasırlı bu Türk anası Ankara'nın kendine has şivesi ile kocasının Sakarya Savaşı'nda boğazından yaralanmış bir cengâver olduğunu söyledi. ATA bir soru daha sordu:

"Ne zaman doğdun?"

"1919'da ATATÜRK Samsun'a çıktığı zaman doğdum..."

ATA, bir an düşündü. Yıl 1934 idi. Kadının bu ifadesine göre 15 yaşında olması lâzım gelirdi. Hâlbuki karşısında abideleşen kadın... 25 yaşlarında görünüyordu. Tekrar sordu:

"Nasıl olur?"

Evet, nasıl olurdu bu?... Satı Kadın, hiç tereddütsüz, o her zamanki nüktedan (şakacı) hâli ile memleketin işgal altında geçirdiği acı yılları ima ederek:

"Evet Paşam. Ondan evvel yaşamıyordum ki..."

Bu espri ATA'yı bir hayli düşündürdü. Ayrılırken yaverine kadının ismini ve adresini not ettirdi.

Daha sonra Satı Kadın'ı Büyük Millet Meclisine giren ilk kadın milletvekili olarak görmekteyiz.

Atatürk'ten Anekdotlar, T.C. Genelkurmay Başkanlığı,
Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı,
Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi (ATAREM) /Ankara

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Metinde, Kurtuluş Savaşı yıllarındaki Türk kadını nasıl anlatılıyor? Yazınız.

2. Atatürk, Kurtuluş Savaşı yıllarındaki Anadolu Türk kadınını anlatırken başka milletlerin kadınlarından da söz etmektedir.Bunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A. Sosyal hayattaki başarısını vurgulamak

B. Ekonomik hayata katkı sağladığını belirtmek

C. Çağdaşlaşma yolundaki gayretlerini anlatmak

D. Karşılaştırma yaparak Türk kadınını yüceltmek

3. Satı Kadın ile Atatürk'ün Kazan köyünde karşılaşmalarını ve sohbetlerini anlatan anı, kaç yılında yaşanmıştır?

4. Metinde Satı Kadın'ın, Atatürk'ün gözünde abideleştiği anlatılıyor. Bunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A. Satı Kadın'ın 1919 yılını doğum tarihi olarak görüp ondan önceki yaşamını yok sayması

B. Satı Kadın'ın Türk bağımsızlığına kendi köyünün verdiği desteği vurgulaması

C. Satı Kadın'ın da Samsun'daki mücadeleye katılmış olması

D. Satı Kadın'ın Türk kadınlarını takdir etmesi

5. Satı Kadın'ın Cumhuriyet tarihimizdeki ilk kadın milletvekili olması aşağıdakilerden hangilerinin göstergesidir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

☐ Türk kadınının Kurtuluş Savaşı'nda fedakârlığı yanında cesur ve çalışkan olduğunun

☐ Türk kadının doğruluktan ayrılmadığının

☐ Satı Kadın'ın Meclise girmesiyle, Türk kadınının onun şahsında demokratik hayatta kendi yerini görmesinin

☐ Atatürk'ün Türk kadınına duyduğu saygının ve verdiği önemin

☐ Türk kadınının vatan savunması dışında çağdaşlaşma mücadelesinde de eşiyle omuz omuza çalışabileceğinin

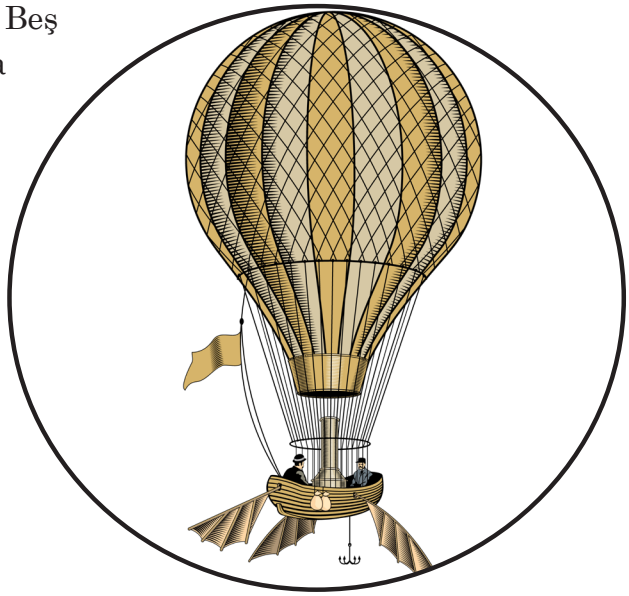
HAYAL GÜCÜYLE GELECEĞE YÖN VEREN BİR YAZAR JULES VERNE



Jules Verne (Jül Vern) 1828-1905 yılları arasında yaşamış Fransız bir yazardır. Verne, ilk bilim kurgu romanı yazarlarından biri hatta kimilerine göre, bilim kurgu edebiyatının yaratıcısıdır.

Jules Verne'in yazmaya olan ilgisi çok küçük yaşlarda, ilkokul yıllarında, başladı. O dönemlerde kısa öyküler ve şiirler yazıyordu. 1847 yılında üniversite çağına geldiğinde, baba mesleğini devam ettirmek üzere hukuk okumak için doğup büyüdüğü Nantes kentinden ayrıldı ve Paris'e gitti. Bu arada yazmayı sürdüren Verne, Paris'te tiyatro oyunu yazarlığına da başladı. Üniversiteyi bitirdikten sonra bir yandan mesleğini devam ettirdi bir yandan da çok sayıda tiyatro oyunu ve operet (eğlenceli, hafif konulu, içinde bestesiz konuşmalar bulunan sahne eseri) kaleme aldı.

Verne'in ilk romanı olan "Balonla Beş Hafta" 1863 yılında yayımlandı. Orta Afrika üzerinde balonla yapılan bir yolculuğu konu edinen bu roman, kısa sürede büyük bir başarı kazandı. Bunun üzerine Verne, sürdürdüğü diğer işleri bırakarak kendini yazarlığa verdi.

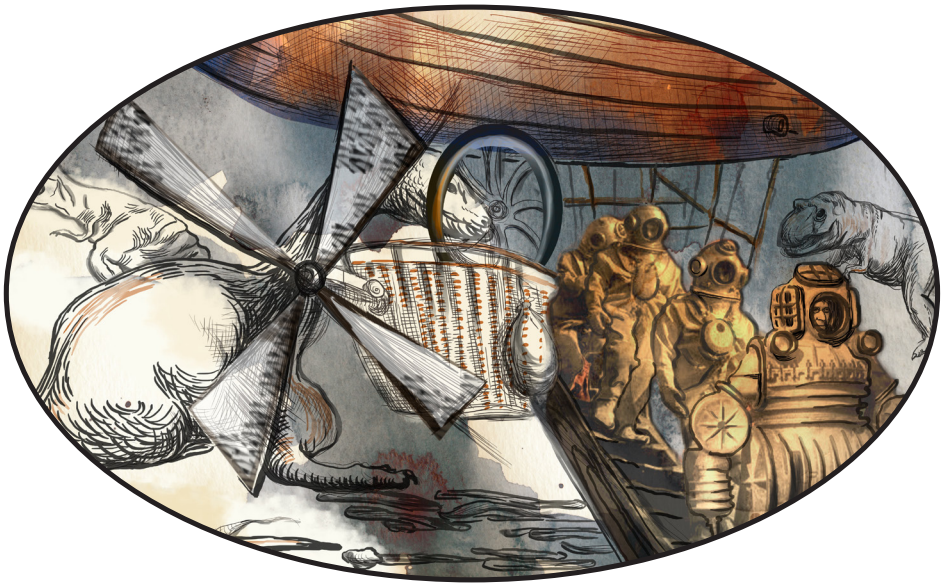




Balonla Beş Hafta'dan başka, Jules Verne'in büyük başarılar yakalayan pek çok romanı var. 1864'te "Dünya'nın Merkezine Yolculuk", 1865'te "Ay'a Yolculuk", 1870'te "Denizler Altında Yirmi Bin Fersah" ve 1873'te yayımlanan "Seksen Günde Dünya Gezisi" yazarın en bilinen romanları arasında yer alıyor. Yazarın romanları pek çok dile çevrildi filmleştirildi.

Jules Verne'in romanlarında, yazıldıkları zamanın teknolojisiyle yapılamayan çok sayıda hayal ürünü öge yer alır. Ancak sürekli gazete ve kitap okuyan, bilimsel alanlarda yapılan araştırmaları takip eden Verne, romanlarında yer verdiği ögelerin bilimsel bir temele oturmasına da özen gösterir. Bu nedenle yazar kimilerince de bir bilim ve teknoloji yazarı olarak adlandırılır.

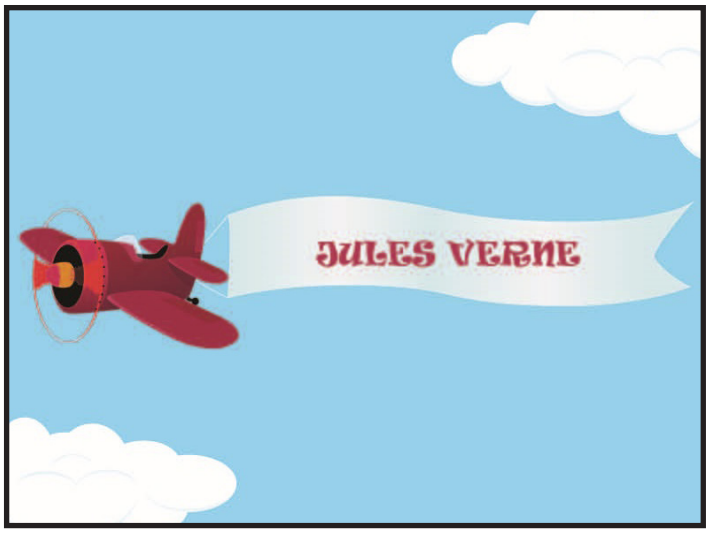
Jules Verne, "Seksen Günde Dünya Gezisi" adlı romanında "Bir insan bir şey hayal edebiliyorsa başka bir insan bunu gerçeğe dönüştürebilir." diyordu. Onun bu sözü bazı roman ve öyküleriyle de hayat buldu. Yazdıklarında geçen ve o dönemde uygulamanın çok mümkün olmadığı çeşitli teknolojiler yıllar sonra gerçek oldu. İşte size Jules Verne'in bazı romanlarından ve öykülerinden o dönemin teknolojisinin ötesinde ayrıntılar:



Jules Verne'in 1865 yılında yayımlanan "Ay'a Yolculuk" romanında kahramanlar mermi benzeri bir uzay aracıyla Ay'a gitmek üzere bir yolculuğa çıkarlar. Ancak Ay'ı incelemek üzere tasarlanan ilk uzay aracı romandan neredeyse yüz yıl sonra fırlatıldı. Bu, 1958 yılında Ay'a gitmek üzere fırlatılan ancak fırlatıldıktan kısa süre sonra patlayan "Pioneer 0" adlı uzay aracıydı. Ay'a insanlı ilk yolculuksa bundan yaklaşık on yıl sonra, 1969 yılında gerçekleşti.

"Denizler Altında Yirmi Bin Fersah" adlı romanında ise elektrik motoruyla çalışan bir denizaltıyla çıkılan yolculuğu anlatır. Ancak o yıllarda bu tür denizaltılar henüz yapılmamıştı. Elektrik motoruyla çalışan denizaltı denemeleri 1880'lerde başladı. İlk denemeler başarılı olmadı. Elektrik motoruyla çalışan ilk denizaltılarsa romandan yaklaşık yirmi yıl sonra 1887 yılında yapıldı.

Yazar 1889 yılında, kısa bir öyküde, gökyüzüne yazı yazılarak reklam yapılabileceğinden bahsetti. Bu yazıların bir kentteki hatta bir ülkedeki çok sayıda insan tarafından aynı anda görülebileceğini düşündü. Benzer bir şey ilk kez Verne'in öyküsünden yaklaşık yirmi beş yıl sonra, 1915'te gerçekleşti. ABD'nin San Francisco kentinde bir festivalde Lincoln Beachey (Linkoln Biçi) adlı Amerikalı pilot, üzerinde soyadının yazılı olduğu bir uçakla uçtu. Günümüzde uçakların arkalarında bıraktıkları özel bir dumanla gökyüzünde şekiller ya da yazılar oluşturmasıyla da gökyüzü reklamcılığı yapılıyor.



Jules Verne 1889 yılındaki aynı öyküsünde gazete haberciliğine alternatif olarak haberlerin, insanlara haberciler ve devlet adamları tarafından sözlü şekilde aktarılabileceğini yazdı. Bu tarihten yaklaşık otuz yıl sonra ilk kez haberler insanlara gazete dışında bir iletişim aracıyla, radyoyla, aktarılabildi. Televizyondan haber yayını ise radyodakinden yaklaşık otuz yıl sonra, ancak 1947 yılında gerçekleşti.

Kübra Kara, Bilim Çocuk, TÜBİTAK, Nisan 2017

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Jules Verne doğup büyüdüğü Nantes kentinden neden ayrılmıştır? Yazınız.

_____

_____

_____

2. Metne göre Jules Verne hangi alanla ilgili eser <u>vermemiştir</u>?

A. Şiir

B. Bilim kurgu romanı

C. Operet

D. Hukuk

3. Jules Verne <u>sadece</u> yazarlık işiyle ilgilenmeye ne zaman başlamıştır? Yazınız.

_____

_____

_____

_____

4. Hangi kitaplar Jules Verne'in eserlerindendir?
Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

- [ ] Denizler Altında Yirmi Bin Fersah
- [ ] Balonla Beş Hafta
- [ ] İki Şehrin Hikâyesi
- [ ] Dünya'nın Merkezine Yolculuk
- [ ] Fareler ve İnsanlar
- [ ] Ay'a Yolculuk

5. Jules Verne, bazıları tarafından neden bilim ve teknoloji yazarı olarak adlandırılmıştır? Yazınız.

_____

_____

_____

6. Jules Verne, "Seksen Günde Dünya Gezisi" adlı romanında "Bir insan bir şey hayal edebiliyorsa başka bir insan bunu gerçeğe dönüştürebilir." diyordu.

Yazar, bu sözüyle ne anlatmak istemiştir? Yazınız.

_____

_____

_____

7. Metinde, Jules Verne'in bazı romanlarından ve öykülerinden o dönemin teknolojisinin ötesinde ayrıntılara yer verilmiştir. Buna göre, tabloda boş bırakılan yerlere uygun ifadeleri yazınız.

Jules Verne'in Roman ve Öykülerindeki Teknolojik Ayrıntılar	**Jules Verne'in Eserlerindeki Teknolojik Ayrıntılarla Gerçek Hayatta Karşılaşılması**
Yazarın, 1889 yılında yazdığı kısa öyküsünde gökyüzüne yazı yazılarak reklam yapılabileceğinden bahsetmesi	
	Ay'ı incelemek üzere tasarlanan ilk uzay aracının romandan neredeyse yüz yıl sonra fırlatılması /1958 yılında, "Pioneer 0" adlı uzay aracının Ay'a gitmek üzere fırlatılması
Jules Verne'in, 1889 yılındaki öyküsünde gazete haberciliğine alternatif olarak haberlerin, insanlara haberciler ve devlet adamları tarafından sözlü şekilde aktarılabileceğini yazması	
	Elektrik motoruyla çalışan ilk denizaltıların romandan yaklaşık yirmi yıl sonra yapılması

8. Siz Jules Verne'in yerinde olsaydınız yazacağınız bir hikâyede daha önce hiç yapılmamış, zamanın ötesinde nasıl bir buluşa yer verirdiniz? Yazınız.

KAKAONUN MUTFAĞIMIZA GELİŞ YOLCULUĞU



Kakao meyveleri ve çekirdekleri

Bu renkli taneciklerle, mutfağımızda kullandığımız kahverengi ve toz hâlindeki kakaonun ne ilgisi olabilir dersiniz?

Çikolatanın ham maddesi olan kakaonun bir ağaçtan elde edildiğini biliyor muydunuz? Peki kakao ağacı nerelerde yetişir? Pek çok tatlının yapımında kullandığımız toz hâlindeki kakao, mutfağımıza nasıl gelir? Haydi gelin, tüm bu soruların yanıtlarını ve çok daha fazlasını birlikte keşfedelim.

Günümüzde genellikle toz hâlinde tüketilen ve çikolata yapımında kullanılan kakaonun tarihi, bundan yüzlerce yıl önce Orta Amerika'da yaşamış olan "Olmekler", "Mayalar" ve "Aztekler"e dayanır. Kakao ağacı yetiştiriciliği yapan ilk uygarlığın Olmekler olduğu düşünülmekte ancak "Olmekler"in kakaoyu nasıl tükettikleri kesin olarak bilinmemektedir.

Kakao; Maya ve Aztek uygarlıklarında genellikle su, baharat, acı biber ve bal gibi çeşitli malzemelerle karıştırıldıktan sonra içecek olarak tüketilirmiş. Hatta bu içecek, köpürmesi için bir kaptan başka bir kaba aktarılırmış. Bunun dışında kakao, uzun süreler çeşitli hastalıkların tedavisinde ilaç olarak da kullanılmış. Kakao, bu toplumlarda bir para birimi olarak da kendine yer bulmuş. 1500'lü yıllarda bugünkü Orta Amerika topraklarına gelen Avrupalı kâşifler sayesindeyse önce Avrupa'ya, oradan da tüm dünyaya yayılmış.



Kakao ağacının boyu 5-12 metre arasında değişir.

Güney ve Orta Amerika'ya özgü olan kakao ağacı Ekvator çevresinde yer alan nemli ve sıcak iklime sahip pek çok ülkede yetiştirilir. Her zaman yeşil olan kakao ağacı, doğal ortamında 5 ila 12 metre kadar büyüyebilir.

Kakao ağacının yaprakları ilk çıktıklarında kırmızımsı renkte olur, daha sonra yeşile döner. Bu kalın yaprakların uzunluğu 40 santimetre, genişliğiyse 20 santimetreye kadar ulaşabilir. Düzenli olarak dökülen yaprakların yerlerine yenileri çıkar. Kakao ağacının küçük çiçekleri ağacın türüne göre beyaz, pembe, sarı ya da kırmızı renklerde olabilir.



Kakao ağacının meyveleri gövdesinde ve dallarında yetişebilir.

Kakao ağacı ilk meyvelerini genellikle dört ya da beşinci yılında verir. Ağacın dallarının yanı sıra gövdesinde de gelişebilen meyvelerin rengi, ağacın türüne göre, sarıdan kahverengi tonlarına kadar değişiklik gösterebilir. Bir ağaç yılda ortalama 70'e yakın meyve verir. Oval biçimli meyvelerin boyu 35 santimetreye, genişliğiyse 12 santimetreye kadar ulaşabilir.

Meyveler büyüdükten sonra genellikle yılda iki kez bıçak kullanılarak hasat edilir. Meyvelerin kabuğu bıçakla açılır, içlerinde bulunan posa ve sayıları 20 ila 60 kadar olan çekirdekler yani tohumlar ayıklanır.

Çekirdekler ve posa genellikle ahşap kutulara ya da toprak çukurlara yerleştirilir, bazen de üzerleri muz yapraklarıyla kapatılır. Bu sayede çekirdekler çeşitli mikroorganizmalar yardımıyla bir hafta kadar mayalanır. Mayalanmanın sonucunda çekirdeklerin acı tadı azalır ve hoş bir koku ortaya çıkar. Mayalanma, çekirdeklerde bulunabilecek zararlı mikroplardan kurtulmak için de önemli bir aşamadır.



Toz kakao

Mayalanan çekirdekler güneşte ya da fırında kurutulur. Kuruyan çekirdekler arasındaki toz, taş ya da ince dal parçası gibi yabancı maddedeler elle, elekle ya da vakumla ayıklanır. Daha sonra, çekirdekler fabrikalara gönderilmek üzere paketlenir. Bu fabrikalarda çekirdekler yavaşça kavrulur. Kavrulma işlemiyle renkleri koyu kahveye dönen çekirdeklerin tatları da keskinleşir. Kabukları ayıklandıktan sonra çekirdekler öğütülerek kakao ezmesi elde edilir. Bu ezmenin içindeki kakao yağı çıkarılır. Geriye kalan malzeme tekrar öğütülerek toz hâline getirilir. İşte toz hâlindeki kakao, mutfağımıza gelmeye hazır!

KAKAONUN EN TATLI HÂLİ: ÇİKOLATA

Çikolatanızı nasıl seversiniz?

Haydi gelin, çikolatanın nasıl üretildiğini keşfedeceğimiz lezzetli bir yolculuğa çıkalım.

Çikolata lezzetinin tam olarak ne zaman keşfedildiği bilinmese de kakaoyu tükettikleri bilinen "Olmekler", "Mayalar" ve "Aztekler"in bu konuda öncü olduğu kabul edilir. Ancak içecek yapmak için katı çikolata satışını gerçekleştiren ilk dükkân 1600'lü yıllarda İngiltere'de açılmıştır. Daha sonra teknolojinin de gelişmesiyle çikolata üretimi kolaylaşmış ve hızla yayılmıştır.

Çikolatanın tatlandırılmamış hâli gerçekten acıdır, bu nedenle içine farklı oranlarda farklı malzemeler katılır. Böylece bitter, sütlü, yakut ya da beyaz çikolata gibi tat olarak birbirinden oldukça farklı çikolata türleri ortaya çıkar. Ayrıca çikolata, içine katılan değişik aromalar ve gıdalarla da zenginleştirilebilir. Üretim aşamalarındaki çeşitlilik ve içerdiği kakaonun cinsi de çikolatanın tadını değiştirebilir.



Sırasıyla bitter, sütlü, yakut ve beyaz çikolata

Çikolatanın ham maddesini, saf kakao kütlesi denen kakao yağı ve kakao katı maddesi karışımı oluşturur. Bu karışımda kakao yağı ve kakao katı maddesi yaklaşık olarak eşit miktardadır. Ancak çikolatanın ağzımızda eriyen yapısını elde etmek için bu karışıma fazladan kakao yağı eklenir. Bu hâliyle çok da tatlı bir tadı olmadığından içine şekerin yanı sıra süt, vanilya gibi aroma verici malzemeler katılır. Tüm bu malzemeler çikolatanın daha lezzetli ve pürüzsüz olmasını sağlar.



Çikolata, üretim merkezlerinde kalıp hâline getirilir.

Çikolata yapımı için hazırlanan sıvı karışım kalıplara dökülür. Ardından kontrollü bir biçimde önce yavaş yavaş ısıtılır, daha sonraysa soğutulur. Böylece kolay kolay dağılmayan katı bir yapı elde edilir.

Çikolatalar pek çok aşamada herhangi bir biçim bozukluğu olmaması açısından kontrol edilir: Kalıba döküldüklerinde, kalıptan çıkarıldıklarında, paketlendiklerinde… Kalıplardan çıkarılan çikolatalar paketlenir ve satış noktalarına dağıtılır.

ÇİKOLATAYLA İLGİLİ İLGİNÇ BİLGİLER



Bildiğimiz anlamda ilk çikolata tableti 1847 yılında İngiltere'de üretilmiştir.

Çikolatanın, erime noktası vücut sıcaklığımızdan daha düşüktür. Bu nedenle çikolatayı avucumuzda bir süre beklettiğimizde erimeye başlar.

Beyaz çikolatada kakao katı maddesi olmadığından bazı çikolata ustaları beyaz çikolatayı çikolata olarak kabul etmez.

Kimi zaman çikolatanın üzerinde beyaz lekeler oluştuğunu görmüşsünüzdür. Çikolata uygun koşullarda saklanmadığında içindeki kakao yağı yüzeye çıkar. Bu nedenle de çikolatanın üzerinde beyaz lekeler oluşur.

Ortalama büyüklükteki bir kakao ağacının yıl boyunca verdiği meyvelerden yaklaşık 2 kilogram kadar çikolata elde edilir.



Rus kozmonot Yuri Gagarin'in temsilî resmi

Uzay yolculuklarında, çikolata gibi kalorisi yüksek, kolay paketlenebilen ve kırıntı oluşturmayacak yiyecekler tercih edilir. İlk çikolata, Rus kozmonot Yuri Gagarin'le birlikte 1961 yılında uzaya gönderilmiştir.

Çikolatanın insan sağlığına bazı yararları olsa da çikolatayı fazla tükettiğimizde çikolatanın içeriğinde bulunan bir kimyasalın zehirlenmeye yol açtığı bilinmektedir.

Tuğçe Ingora, Bilim Çocuk, TÜBİTAK, Ocak 2021

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Kakaonun ana vatanı neresidir ve kakao dünyaya nasıl yayılmıştır? Yazınız.

2. Metne göre, kakao yetiştiriciliği yapan ilk uygarlık hangisidir? Yazınız.

3. "Okuduğunuz metinde "Olmekler", "Mayalar" ve "Aztekler" tarafından kakaonun kullanım şekline dair bilgiler verilmiştir."

Aşağıdaki tabloda verilen kullanım şekillerinin bu uygarlıklardan hangilerine ait olduğunu, ilgili bölümleri işaretleyerek belirtiniz.

Kakaonun Kullanım Şekli	**Mayalar**	**Olmekler**	**Aztekler**
Çeşitli hastalıkların tedavisinde ilaç olarak kullanmışlardır.			
Nasıl tükettikleri bilinmemektedir.			
Su, baharat, acı biber ve bal gibi çeşitli malzemelerle karıştırıp köpüklü içecek olarak tüketmişlerdir.			
Para birimi olarak kullanmışlardır.			

4. Kakao üretiminde "mayalama"nın amaçları hangileridir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

☐ Ortaya hoş bir koku çıkmasını sağlamak

☐ Kakao meyvelerinin çekirdeklerini çıkarmak

☐ Çekirdeklerin acı tadını azaltmak

☐ Kakaoyu, zararlı mikroorganizmalardan arındırmak

5. Toz kakaonun oluşum aşamalarını aşağıda numaralandırarak gösteriniz.

Birincisi sizin için numaralanmıştır.

... Kabuklarından çıkarılan çekirdekler ve posa ahşap kutulara ya da toprağa kazılan çukurlara yerleştirilir. Bunların üstü bazen muz yapraklarıyla kapatılır.

1. Kakao meyvelerinin kabukları bıçakla açılarak içlerindeki posa ve çekirdekler (tohumlar) ayıklanır.

... Ayıklanan çekirdeklerin, renkleri koyu kahverengiye dönene kadar kavrulduktan sonra tatları keskinleşir.

...Kavrulma işleminden sonra kabukları ayıklanan çekirdekler öğütülerek kakao ezmesi elde edilir ve bu ezmeden kakao yağı çıkarılır.

... Mayalanma sonucunda acı tadı azalan ve hoş bir koku yaymaya başlayan çekirdekler, güneşte ya da fırında kurutulduktan sonra aralarında bulunan yabancı maddeler ayıklanır.

... Çukurlara yerleştirilen ya da ahşap kutulara koyulan çekirdekler mayalanmaya bırakılır.

... Kakao yağı çıkarıldıktan sonra geriye kalan malzeme, öğütülerek toz kakao hâline getirilir.

6. Çikolatanın içine farklı aroma ve gıdaların eklenmesinin amacı nedir? Yazınız.

_____

_____

_____

_____

7. Katı çikolatanın içecek yapımında kullanılmak üzere satıldığı ilk ülkeyi yazınız?

_____

8. Çikolata ham maddelerinden biri, çikolata yapımında farklı oranda kullanılır. Bu maddenin adını ve farklı oranda kullanılma nedenini yazınız.

_____

_____

_____

_____

9. Çikolatanın kalıplara koyularak tablet şeklinde üretimi, ilk üretiminden iki yüzyılı aşkın bir süre sonra başarılabilmiştir. Bunu, metindeki hangi bilgiler doğrulamaktadır? Yazınız.

_____

_____

_____

_____

10. 1961 yılında uzay yolculuğunda olan Rus kozmonot Yuri Gagarin'e beslenmesi için çikolata gönderilmiştir. Çikolatanın tercih edilme nedenleri hangileridir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

- ☐ Yüksek kalorili olması
- ☐ Uzayda yer çekiminin olmaması
- ☐ Kolay paketlenebilmesi
- ☐ Kırıntı oluşturmaması

11. Okuduğunuz metinlerden edindiğiniz bilgileri aşağıdaki tabloda işaretleyerek belirtiniz.

Çikolata çeşitleri	
Kakao ağacının boyutları	
Kakao meyvelerinin toz hâline gelme aşamaları	
Bir dilim çikolatanın kalori miktarı	
Çikolata satışını artıran faktörler	
Kakao ağacının yetiştirildiği yerler	
Çikolata üretiminin ülke ekonomisine katkıları	
Fazla çikolata tüketiminin zehirlenmeye neden olduğu	
Kakao meyvelerinin özellikleri	

12. Okuduğunuz metinlerde "beyaz çikolata"yla ilgili verilen bilgileri yazınız.

1. _____

_____

2. _____

13. Çikolata uygun koşullarda saklanmadığında üzerinde beyaz lekeler oluşur. Bunun nedenini yazınız.

_____

_____

_____

14. Okuduğunuz metinlerde üç ayrı başlık kullanılmıştır. Bu metinleri tek bir başlık altında vermeniz istenseydi hangi başlığı kullanırdınız? Yazınız.

_____

_____

_____

DİNOZORLARIN YAŞAMI

Çok eskiden yeryüzünde dinozor adı verilen hayvanlar yaşıyordu. Dinozorların yaşadığı zamanlarda hava günümüzdekinden daha sıcaktı. O zamanki bitkilerin ve hayvanların birçoğu bugünkünden farklıydı.

O dönemde birbirinden farklı görünen birçok dinozor türü vardı. Bazı dinozorlar boynuzluydu. Stegosaurus (Sitegısorıs) gibi dinozorlarınsa sırtlarında kocaman çıkıntılar vardı.



Stegosaurus

İşte bir Brachiosaurus (Bırakiosarus). Bu çok büyük ve ağır bir dinozordu. Bazı dinozorlar Brachiosaurus gibi dört ayak üzerinde yürürdü.



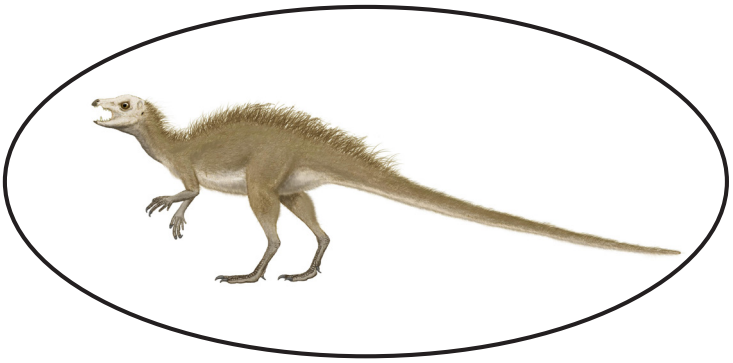
Brachiosaurus

Bu da bir Allosaurus (Alosarus). Allosaurus, iki ayak üzerinde yürüyen dinozorlardandı.



Allosaurus

Fruitadens (Furutadens) çok küçük bir dinozordu.



Fruitadens

Dinozor yavruları yumurtadan çıkardı. Bazı dinozorlar tıpkı bu ördek gagalı Hadrosaurus (Hedroarus) gibi yavrularına bakar, onlara yiyecek getirirdi.



Hadrosaurus

Dinozorlar, et ya da bitki yerdi. Hem et hem bitki yiyen dinozorlar da vardı. Triceratops (Tırayserıtops) yalnızca bitki yiyerek beslenirdi.



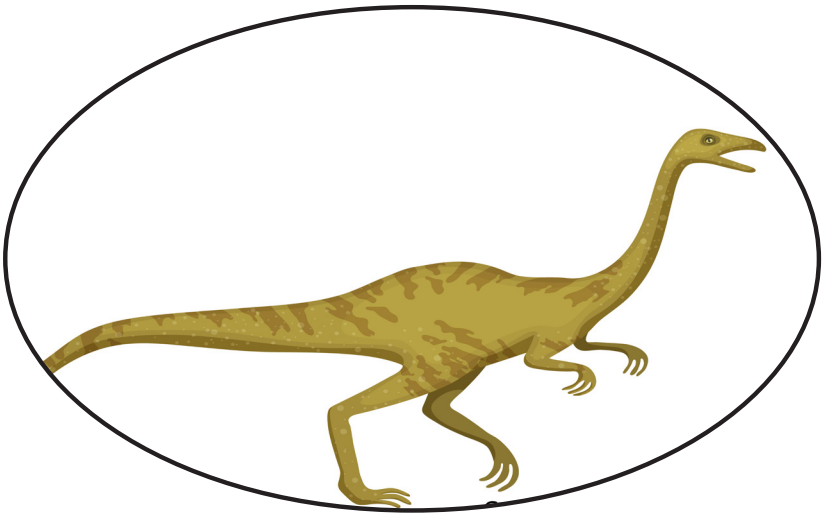
Triceratops

Tyrannosaurus'ın (Tıranısorıs) kocaman bir ağzı ve sivri dişleri vardı. Bu dinozor yalnızca et yiyerek beslenirdi.



Tyrannosaurus

Bu da bir Struthiomimus (Sitrufiomaymıs). Bu dinozor hem et hem de bitki yiyerek beslenirdi.



"Struthiomimus"ın temsilî resmi

En Büyük Dinozor, En Küçük Dinozor

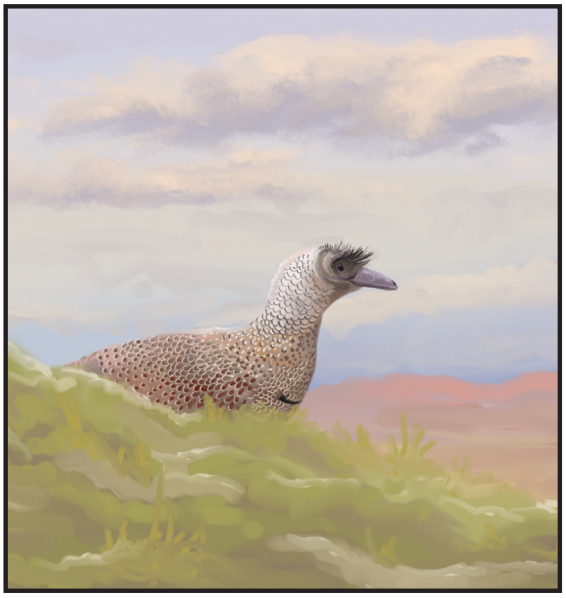


Sauroposeidon

Dinozorların büyüklükleri farklı farklıydı. Bazı dinozorlar çok büyüktü, bazılarıysa küçücük...

Sauroposeidonlar (Soruposidun) en büyük dinozorlardandı. Yetişkin bir insan ve bir Sauroposeidon yan yana durabilselerdi, insan, bu dinozorun yanında küçücük kalırdı.

Parvicursorlar (Parvikörsur) en küçük dinozorlardandı. Yetişkin bir insan ve bir Parvicursor yan yana durabilselerdi, bu dinozor insanın yanında küçücük kalırdı.



Parvicursor

Dinozor Fosilleri Bize Neler Anlatıyor?

Çok eski zamanlarda yaşamış canlıların kalıntılarına "fosil" denir. Kemik, yumurta, dışkı kalıntıları hatta ayak izleri, hepsi taşlaşarak birer fosil olabilir. Ama bunun için çok uzun zaman gerekir. Dinozor fosilleri, onların yaşamları hakkında bilgi verir.

Dinozor İskeleti Fosili



Fosil bilimciler, dinozor iskeleti fosili bulmuşlar. İskelet fosili dinozorun nasıl göründüğünün, hangi türden olduğunun anlaşılmasını sağlayacaktır.

Dinozor Ayak İzi Fosilleri

Görseldeki, bir dinozorun fosil hâline gelmiş ayak izi. Bu fosiller, bir dinozorun büyüklüğü hakkında bilgi verir.



Dinozor Yumurtası Fosilleri

Yumurta fosilleri, dinozorların yavrularının sayısı ile yuvalarını nasıl ve nereye yaptıkları hakkında bilgi verir.



Dinozor Dışkısı Fosili



Bazen dinozorların dışkıları bile fosilleşebilir. Dışkı fosilleri dinozorların neler yediği hakkında bilgi verir.

Dinozorlar Neden Yok Oldu?

Dinozorlar, günümüzden çok uzun zaman önce yaşamışlardı. Bazı bilim insanları, dinozorların yok olmasına Dünya'ya çarpan büyük bir gök taşının neden olduğunu düşünüyorlar. Bu çarpma sonucunda gökyüzü bir toz bulutuyla kaplanmıştı. Bu toz bulutu uzun bir süre Güneş ışığının yeryüzüne ulaşmasını engellemişti. Bu durum dinozorların besin kaynaklarının çok azalmasına ve sonunda da yok olmalarına yol açmıştı.



Seçil Güvenç Heper ve Bilge Nur Karagöz, Meraklı Minik, TÜBİTAK, Mayıs 2013

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Aşağıdaki dinozorların yedikleri besinleri tabloda işaretleyerek belirtiniz.

	Bitki	Et
Triceratops		
Tyrannosaurus		
Struthiomimus		

2. Brachiosaurus ve Allosaurusların yürüme şekillerini tabloda işaretleyerek belirtiniz.

	Dört ayak üzerinde yürürler.	İki ayak üzerinde yürürler.
Brachiosaurus		
Allosaurus		

3. "Hadrosauruslar"a ait aşağıdaki bilgileri metinden yararlanarak yazınız.

Fiziksel görünüşleri:.....

En bilinen özellikleri: .....

4. Metinde “Sauroposeidonlar” ve “Parvicursorlar”ın boyları ile ilgili verilen bilgileri yazınız.

Sauroposeidonlar:.....

Parvicursorlar:.....

5. Metinden, dinozorların fiziksel görünüşleriyle ile ilgili neler öğrendiniz? Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

☐ Bazıları boynuzluydu.

☐ Hepsinin kocaman bir ağzı ve sivri dişleri vardı.

☐ Hepsinin iki ayağı vardı.

☐ Sırtında kocaman çıkıntıları olanlar da vardı.

6. Metne göre fosiller nelerden oluşabilir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

☐ Tüy

☐ Yumurta

☐ Ayak izi

☐ Taş

☐ İskelet

7. Metinde, Dinozor fosilleri ile ilgili hangi bilgi verilmemiştir?

A) Dışkı fosilleri, dinozorların beslenme şekilleri hakkında bilgi verir.

B) Dinozor iskeleti fosili, bir dinozorun büyüklüğü hakkında bilgi verir.

C) Dinozor yumurtası fosilleri, dinozorların yavrularının sayısı ile yuvalarını nasıl ve nereye yaptıkları hakkında bilgi verir.

D) Ayak izi fosilleri, dinozorların yolculuk şekilleri hakkında bilgi verir.

8. Bilim insanlarına göre dinozorların yok olma sürecini metindeki oluş sırasını dikkate alarak numaralandırınız.

Birincisi sizin için numaralandırılmıştır.

___ Gökyüzün bir toz bulutuyla kaplanması

___ Dinozorların besin kaynaklarının çok azalması

_1_ Dünya'ya büyük bir gök taşının çarpması

___ Toz bulutunun uzun bir süre Güneş ışığının yeryüzüne ulaşmasını engellemesi

9. “Dinozorların Yaşamı” metin için uygun bir başlık mıdır? Cevabınızı işaretleyiniz.

☐ Evet

☐ Hayır

Cevabınızın gerekçesini, okuduğunuz metinden yararlanarak yazınız.

_____

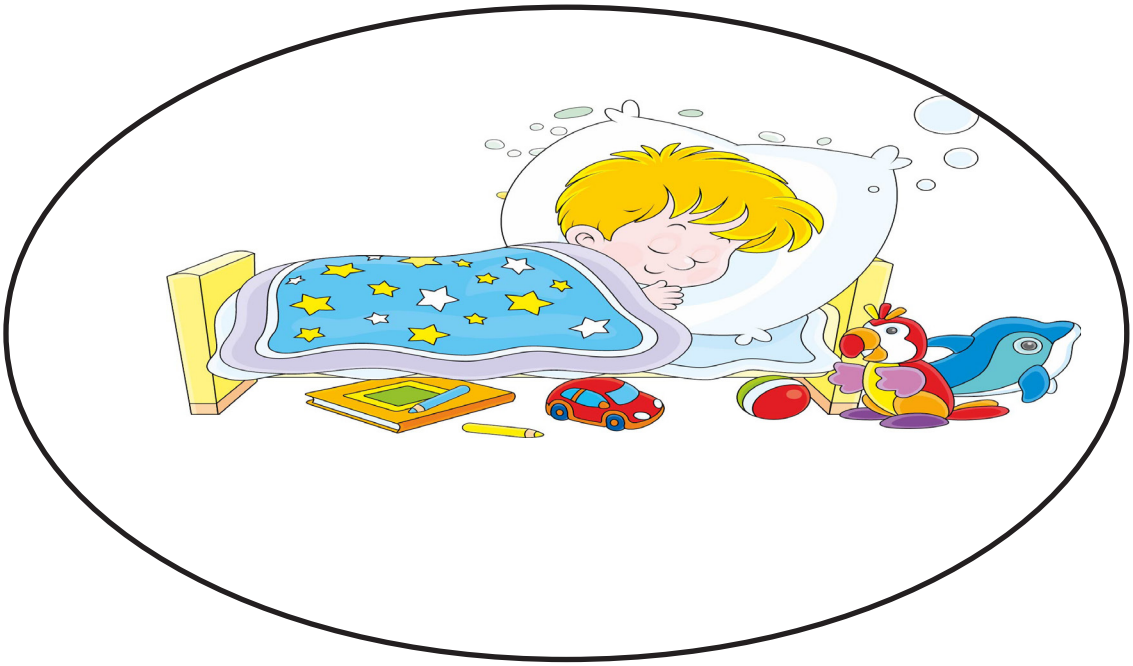
_____

_____

_____

BİR ÇOCUĞUN HAYALİ

Güneşli bir sonbahar sabahıydı. Perdenin arasından sızan gün ışığının sıcaklığıyla güne uyandı. Önce kollarını yukarı kaldırarak gerindi, sonra yataktan kalktı. Yavaşça güneşin geldiği yöne doğru yürüdü. Elleriyle dokunarak perdeyi buldu ve araladı. Pencereye dokundu, pencere kolunu bulup pencereyi açtı. Hava diğer günlere göre daha rüzgârlıydı. Elini pencereden dışarı uzattı ve rüzgârı hissetti.



Bugün Braille (Bırayl) için heyecanlı bir gündü. Duymak istediği bir ses vardı ve bunun için dışarıdaki sesleri dinlemeye başladı. Kuşlar cıvıl cıvıl ötüyordu. "Tak tak tak tak!" diye bir ses duydu. Sesin geldiği yöne doğru başını çevirdi. Bu, bir ağaçkakan olmalı, diye düşündü. Geçen gün annesi bir ağaçkakanın evlerinin önündeki çınar ağacına yuva yapmaya çalıştığını söylemişti. Acaba ağaçkakan nasıl bir şeydi? Bu sesi duymak ve ağaçkakanı hayal etmek çok güzeldi. Ancak Braille'ın beklediği ses bu değildi.

Rüzgârda savrulan yaprakların hışırtısı, uzaktaki bir derenin suyunun şırıltısı, bahçede koşuşturan çocukların şen kahkahaları... Doğayı dinlemek çok güzel bir duygu, diye düşünüyordu içinden. Tam o sırada bir kişneme sesi duydu. Birden içini bir heyecan kapladı. Kentten evlerinin önüne kadar uzanan yoldan gelen at arabasının sesini duyabiliyordu. İşte bu, onun sesi, dedi içinden "Anneee! Geliyor! Geliyoor!" diye bağırarak odadan dışarı çıktı. Koşmak istiyordu ancak düşmemek için yavaşça ama bir o kadar da telaşla ilerledi. Mutfakta kahvaltı hazırlayan annesinin yanına gitti. Annesinin yanına geldiğinde sevinçli bir şekilde yine az önceki cümlelerini tekrarladı:

"Anneee! Geliyor! Geliyoor!" Annesi "Kim geliyor Louis (Lui)? Haydi sakin ol da söyle bakalım." dedi.

Tam o sırada at arabası kapıya yanaştı. Atın sesini duyan annesi kimin geldiğini anlamıştı. Braille bugün okula başlıyordu. Annesinin de içini bir heyecan kapladı.



Braille on yaşında ve görme engelliydi. Paris'te görme engelliler için açılmış özel bir okula gidecekti. Bugün okulun ilk günüydü. Hazırlanıp okula gitmek üzere evden çıktı.

Okulda çok başarılı bir öğrenci olan Braille, okulunu ve öğretmenlerini çok seviyordu. Yetenekli oluşu sayesinde kısa sürede org ve çello çalmayı da öğrenmişti. Okulun bahçesinde zaman zaman arkadaşlarıyla farklı nesnelere dokunarak ne olduğunu tahmin etme oyunu oynarlardı. Yine öyle bir günde arkadaşlarıyla bahçede oturmuş oyun oynuyorlardı. Bir ara, okula yeni başlayan arkadaşlarından biri okumakta ve yazmakta çok zorlandığından bahsetti.



Braille, okuma yazmayı görme engelliler için geliştirilen önceki harf yöntemiyle öğrenmişti. Bunun zorluklarını biliyordu. Bu yöntemle harfleri tanımak zor oluyordu, yazılan yazı da sayfada çok yer kaplıyordu. Bu nedenle görme engellilerin okuyacağı pek fazla kitap basılmıyordu. Braille ise daha fazla kitap okuma isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Birden Braille'ın aklına bir fikir geldi. Acaba daha kullanışlı bir alfabe olabilir miydi? Braille hemen araştırmaya başladı. Fransız ordusunun karanlıkta haberleşebilmesi için Charles Barbier (Çarli Barbi) tarafından geliştirilen on iki noktadan oluşan yazı sistemini değiştirdi. Birçok denemeden sonra hem yazması hem de okuması kolay, altı noktadan oluşan alfabeyi oluşturdu. İçi içine sığmıyordu.



Braille, yeni alfabenin tüm dünyaya yayılmasını ve tüm görme engellilerin rahatlıkla okuyup yazmasını istiyordu. Bu alfabeye onun adı verildi: Braille alfabesi. Zamanla Braille'ın yazı sistemi yani alfabesi tüm dünyada kullanılmaya başlandı.

Yasemin Şahin, Bilim Çocuk, TÜBİTAK, Nisan 2018

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Çocuk, havanın rüzgârlı olduğunu nasıl hissetti? Yazınız.

_____

_____

_____

2. Dışarıdan gelen "Tak tak, tak, tak!" sesi aşağıdakilerden hangisine aittir?

A. Pencereye

B. Ağaçkakana

C. Anneye

D. Çocuklara

3. Metne göre Braille'ın dinlediği sesler hangileridir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

☐ Yaprakların hışırtısı

☐ Bir derenin şırıltısı

☐ Çocukların şen kahkahaları

☐ Mutfaktan gelen sesler

4. Braille'ın asıl beklediği ses neydi? Yazınız.

5. Metne göre ilk zamanlarda görme engellilerin okuyacağı pek fazla kitap basılmamasının nedenini yazınız.

6. Braille'ın geliştirdiği alfabenin özelliklerini yazınız.

1.Özellik:

2. Özellik:

7. Braille hem kendisi hem de insanlık için çok önemli olan alfabesini nasıl geliştirmiştir?

8. Braille'ın görme engelli olmasının "Braille alfabesi"ni geliştirmesindeki etkisi nedir? Yazınız.

9. Braille, "kararlı" bir kişilik özelliğine sahiptir. Onun bu özelliğini metinden bir örnek ile destekleyerek yazınız.

10. "Bir Çocuğun Hayali" okuduğunuz metin için uygun bir başlık mıdır? Cevabınızı işaretleyiniz.

☐ Evet

☐ Hayır

Cevabınızın gerekçesini okuduğunuz metinden yararlanarak yazınız.

1.Metin

NEŞET ERTAŞ

(1938-2012)



Neşet Ertaş

1938 yılında Kırşehir'in Kırtıllar köyünde dünyaya geldim. İlkokul çağlarında önce keman, sonra da bağlama çalmasını öğrendim. Babam Muharrem Ertaş ile birlikte yörenin düğünlerinde saz çalıp türkü söylemeye başladım. Sesim ve sazım ile babam Muharrem Ertaş'ın yolundan gitmeye karar verdim.

Babam Muharrem Ertaş ile âdeta Anadolu'daki en olgun seviyesine erişen Türkmen/Abdal (gezgin derviş) müzik birikiminin yeni bir yorumcusu oldum. "Bozkır" diye de anılan, Orta ve Güney Anadolu bölgesine ait bir türkü ezgisini yani bozlakları kendime özgü yorumumla okumaya çalıştım. Yoğun yöresel özellikler ile donanmış müziğimizi yöremizin dışına çıkardım. Müziğimizin ülke genelinde hatta yurt dışında da tanınmasını ve dinlenmesini sağladım.

1957 yılının sonunda İstanbul'a gelerek bir plak firması aracılığıyla ilk plağımı "Neden Garip Garip Ötersin Bülbül?" adı ile çıkardım. Bu türkü babama aitti. Halk tarafından çok beğenilen bu plağımı diğer plaklarım, kasetlerim ve halk konserlerim takip etti. Albümlerimden bazıları "Hareli Gelin", "Çoban", "Yardan Tatlısı Bulunmaz", "Ceylan", "Vefasız Yar Aşkına", "Hasta Düştüm", "Uyma Sakın"dır.



Ankara'da TRT Radyoevinde "mahallî sanatçı" unvanıyla programlar yaptım. Bu arada yaşadığım sağlık sorunları nedeniyle Almanya'ya gittim. Çocuklarımın eğitimi ve sanat çalışmalarımdan dolayı uzun süre Almanya'da kaldım. 2000 yılında İstanbul'da verdiğim konserle sahne hayatıma geri döndüm. UNESCO UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında "Yaşayan İnsan Hazinesi" olarak kabul edildim. 25 Nisan 2011 tarihinde İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Devlet Konservatuvarı tarafından "Fahri Doktora Ödülü"ne layık görüldüm. Bağlama çalma tavrım ve türkülerim konservatuvarlarda ders olarak okutuldu.

MEB, ÖDSGM, Veri Analizi İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı tarafından derlenerek düzenlenmiştir. (Mart 2022)

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Neşet Ertaş'ın saz çalıp türkü söylemeye başlamasında babasının dışında ne etkili olmuş olabilir? Yazınız.

_____

_____

_____

2. Neşet Ertaş'ın, metinde altı çizilerek verilen "yorumcu" kelimesiyle anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bir sanat eserinin farklı anlamlarda anlaşılmasını sağlamak

B) Bir müzik parçasını kendine özgü bir hassasiyet ve yöntemle söylemek

C) Bir yazının veya sözün anlaşılması güç olan yönlerini açıklığa kavuşturmak

D) Bir sanat eserini benzerleri gibi düzenlemek

3. Neşet Ertaş kendisini neyin "yeni bir yorumcusu" olarak kabul etmektedir? Yazınız.

4. Neşet Ertaş'ın yurt içinde ve yurt dışında tanıttığı müziğimizin özelliği nedir? Yazınız.

5. Neşet Ertaş'ın sanat hayatında babasının etkisi nedir? Bu etkiyi metinden bir örnekle destekleyerek yazınız.

6. Neşet Ertaş, ilk albümünü babasına ait "Neden Garip Garip Ötersin Bülbül?" türküsüyle çıkarmıştır. Bunun nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Neşet Ertaş'ın iyi bir türkü yorumcusu olması

B) Türkülere olan yoğun ilgisi ve sevgisi

C) Babasına olan vefa borcunu ödeme isteği

D) Küçüklüğünden beri telli çalgılara olan ilgisi

7. Neşet Ertaş'ı Almanya'da uzun süre kalmaya iten nedenler hangileridir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

☐ Sanatıyla ilgili çalışmaları

☐ TRT Radyoevindeki görevi

☐ Çocuklarının eğitimi

☐ Yeni albüm çıkarma isteği

☐ Türkülerini kendine özgü söylemesi

8. İTÜ Devlet Konservatuvarının ve UNESCO'nun Neşet Ertaş'ı ödüllendirmesi aşağıdakilerden hangisinin ifadesi olamaz?

A) Yaşayan insan hazinelerimizin korunması gerekliliğinin

B) Onun türkülerinin kültürel mirasımızın seçkin örnekleri olduğunun

C) Onun, türkülerini üretirken ve söylerken farklı müzik aletlerini kullanmasının

D) Onun sanatına hem yurt içinde hem yurt dışında değer verildiğinin

9. 1938 yılında kaybettiğimiz Neşet Ertaş için "Bozkırın Tezenesi (telli çalgıları çalmaya yarayan alet)" unvanı da kullanılmıştır. Ona bu unvanın verilmesinin nedeni ne olabilir? Yazınız.

_____

_____

_____

10. Metinden Neşet Ertaş ile ilgili neler öğrendiniz?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

Metinden Öğrenilen Bilgiler	
Doğduğu yeri	
Sanatıyla ilgili faaliyetleri	
Annesi ve kardeşleri ile ilgili bilgileri	
Sanatında gösterdiği başarı ve aldığı ödülleri	
Çıkardığı albümlerin sayısını	

2. Metin

NEŞET ERTAŞ VE SANATI



Neşet Ertaş

Türk halk müziği sanatçısı Muzaffer Sarısözen, Neşet Ertaş için şunları belirtmiştir:

Neşet Ertaş'ın hayatı sanatı ile o kadar iç içe ki çalıp çığırdığı türkü ve bozlaklarında bütün bir hayat hikâyesini bulmak mümkün olduğu gibi, hayatına yakından baktığımızda da o içli türkülerin, acılı bozlakların nasıl doğduğunun ipuçlarını elde ederiz hemen. Onun yokluk, yoksulluk ve acılarla dolu hayatını, "Garip" mahlasıyla (takma adıyla) yazdığı şiirlerle anlattığı ozan yönünü, şiirlerinin altına kendi adını not etmediği için yıllarca kimse fark etmedi bile. Sözü ve müziği ile, erişilmez sadelik ve güzellik seviyesini yakalayan sayısız türkünün, bozlağın altına attığı imzasını kimselere söylemedi bile. Ozan Neşet Ertaş, türkülerinde halkın ortak duygularını en güzel şekilde ve ustaca dile getirmiştir. Aşağıda verilen "Neredesin Sen?" adlı türkü halk tarafından çok beğenilmiştir. Neşet Ertaş'ın bu türküyü annesi için yazdığı bilinmektedir.

NEREDESİN SEN?

Şu garip hâlimden bilen işveli nazlı

Gönlüm hep seni arıyor neredesin sen?

Datlı dillim güler yüzlüm ey ceylan gözlüm

Gönlüm hep seni arıyor, neredesin sen?

Sinemde gizli yaramı kimse bilmiyor
Hiçbir tabip bu yarama merhem olmuyor
Boynu bükük bir Garib'im yüzüm gülmüyor
Gönlüm hep seni arıyor, neredesin sen?

MEB, ÖDSGM, Veri Analizi İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı tarafından derlenerek düzenlenmiştir. (Mart 2022)

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

11. İkinci metinde verilen şiir, Neşet Ertaş'a ait bir türkünün sözleridir. Muzaffer Sarısözen'in düşünceleri ve şiirden hareketle Neşet Ertaş ile ilgili aşağıdakilerden hangileri söylenebilir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz

Daha çok bozlak türünde türküler çalıp söylemiştir.	
Türkülerinde halk arasında anlatılan hikâyelerden esinlenmiştir.	
Kullandığı takma ad, hayatta çektiği acıları ve sıkıntıları temsil etmiştir.	
Şiirde, hayatında yaşadığı bir hüznü dile getirmiştir.	
Şiirlerinde dile getirdiği duygular, insanlara tanıdık geldiği için türküleri halk tarafından beğenilmiştir.	

12. İkinci metinde Neşet Ertaş'ın, şiirlerinde "Garip" mahlasını (takma adını) kullanmasıyla kişilik özellikleri arasında bir ilişki kurulmuştur. Buna göre onun kişilik özelliği için ne söylenebilir? Yazınız.

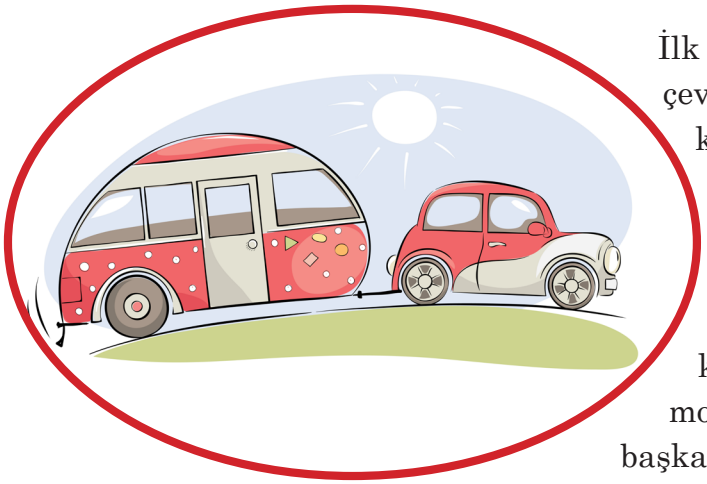
_____

_____

_____

SİZ NEREDE, EVİNİZ ORADA

Çoğunuz bilirsiniz, kaplumbağalar evlerini sırtlarında taşır. Tam olarak kaplumbağalarınki gibi olmasa da insanların da istedikleri zaman bir yerden başka bir yere taşıyabildikleri evler var. İşte küçük ancak işlevsel (birçok yönden kullanışlı) yaşam alanlarıyla dikkat çeken taşınabilir evlerle ilgili merak edebileceğinizi düşündüğümüz pek çok şey:



İlk olarak pek çoğunuzun çevresinde görmüş olabileceği karavanları tanımakla başlayalım. Karavanların "çekme karavan" ve "motokaravan" olarak iki farklı çeşidi bulunur. Çekme karavanların kendi içlerinde bir motor sistemi bulunmaz. Ancak başka motorlu araçlara önünde bulunan kanca yardımıyla bağlanırlar ve onlar tarafından çekilerek taşınırlar.



Motokaravanlar, yaşam alanı içinde bulunan motorlu araçlardır. Yani bu araçlarda sürücü bölgesi de yaşam alanıyla birlikte aynı araçtadır. Kimi zaman minibüs ve otobüs gibi büyük araçların dönüştürülmesiyle de motokaravan oluşturulabilir.



Tahmin edebileceğiniz gibi karavanlarda ocak, buzdolabı, ısıtıcı gibi elektrikle çalışan aygıtların yanında; oturmak ve uyumak için gereken eşyalar, su tankı, tuvalet ve banyo da bulunur. Su tankları uygun yerlerde doldurulabilir. Peki, elektronik aygıtları kullanabilmek için gereken elektrik enerjisi nereden sağlanır? Bunun için güneş enerjisinden elektrik üreten güneş panellerinden ya da jeneratörlerden yararlanılır.



Karavanla istenen yerde kamp yapılabilir.

Karavanlarda ve diğer taşınabilir evlerde merak uyandıran konulardan biri de atıklara ne olduğudur. Atıklar için taşınabilir bir depo kullanılır. Bu tip atıkların boşaltılabileceği alanlar bulunur. Bu atıklar organik bir toprak türüyle gübreye dönüştürülerek doğaya zararsız hâle getirilir. Böylece hem doğaya zarar vermeden hem de su israfı yapmadan bu atıklardan kurtulmak mümkündür.

Karavanla bir yerden istediğiniz başka bir yere gidip orada konaklamanız mümkündür. Ayrıca pek çok yerde hem güvenli hem de elektrik ve su gibi gereksinimlerinizi karşılayabileceğiniz karavan kampları bulunur. Bu kamplarda konaklayanlar kamptaki elektrik, su ve diğer hizmetlerden belirli bir ücret karşılığında yararlanır.



Karavan kamplarında gereksinimler giderilir.

Ülkemizde, tatil ya da dinlenme amacıyla karavanla gidilip konaklanabilecek pek çok karavan kampı bulunur. Nevşehir, Muğla, Tokat, Çanakkale, Balıkesir ve Bolu karavan kampı bulunan yerleşim yerlerimiz arasında sayılabilir.



Prefabrik ev



Konteyner ev

Taşınabilir evler tabii ki karavanlarla sınırlı değil. Prefabrik ya da konteyner olarak adlandırılan bu evlerin çoğunlukla bildiğimiz tuğla yapılardan farklı olarak daha basit temelleri bulunur. Bu sayede istendiği zaman bir yerden başka bir yere taşınabilirler. Ayrıca bu evleri oluşturan parçalar genellikle önceden üretilip evin konumlandırılacağı yerde bir araya getirilir. Prefabrik ya da konteyner evlerin bazıları tekerlekli olur ve karavanlar gibi motorlu araçlar aracılığıyla çekilerek istenen yere taşınır. Bazılarınınsa tekerlekleri bulunmaz ancak traktör, kamyon ya da tır gibi büyük motorlu araçlara yüklenerek bir yere taşınıp orada toprağın üzerine sabitlenir.



Çok küçük ev (tiny house)

Siz yaşamınızı taşınabilir bir evde geçirmek ister miydiniz?

Bir de oldukça küçük olup bu küçücük alanları çok iyi kullanarak işlevsel yaşam alanlarına dönüştüren evler var. Bu evler İngilizcede "tiny house" olarak adlandırılır. Yani "çok küçük ev" anlamında! Bunlar da taşınabilir evlerdendir. Bu tarz evlerin genellikle büyükçe bir oda boyutunda, yaklaşık 30 metrekare ya da daha az bir yaşam alanı olur. Elbette bu kadar küçük alana sahip olmalarına rağmen bu evlerde de mutfak, banyo ve tuvalet bulunur. Küçük evlerde alanlar, çok pratik çözümlerle daha kullanışlı biçimde planlanır. Yani yemek masaları katlanıp ortadan kaldırılabilir ya da mutfağın hemen üzerinde bir yatak bulunabilir.

Hem ülkemizde hem de dünyada insanlar yaşamlarını biraz daha kolaylaştırmak ya da sadeleştirmek gibi düşüncelerle küçük evlere yönelmekte. Bu tür evlere olan isteklerin artmasıyla artık küçük evler üretilmeye, satılmaya ve kiralanmaya başladı. Öyle ki bazı yerleşim alanlarında, karavan kampları gibi küçük ev köyleri bile bulmak artık mümkün.

Taşınabilir evlerde ileri teknolojiden yararlanılarak akıllı ev sistemleri kullanılabilir. Lambaların kontrol edilebildiği, güvenlik kamerası ve alarmı bulunan küçük evler hem güvenli hem de kullanışlıdır!

Gülnur Geçmiş, Bilim Çocuk, TÜBİTAK, Mayıs 2021

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Metinde, insanların istedikleri zaman bir yerden başka bir yere taşıyabildikleri evler neye benzetilmiştir? Yazınız.

_____

_____

2. Aşağıdaki özellikler hangi karavan çeşitlerine aittir? İşaretleyiniz.

	Çekme Karavan	**Motokaravan**
Minibüs ve otobüs gibi büyük araçların dönüştürülmesiyle de oluşturulabilir.		
Önündeki kanca yardımıyla başka motorlu araçlara bağlanıp çekilerek taşınabilir.		
Yaşam alanı ve sürücü bölgesi aynı araçta bulunur.		
Kendi içinde bir motor sistemi yoktur.		

3. Metinde “yaşam alanı” ifadesiyle kastedilen nedir? Yazınız.

4. Karavan yaşamında aşağıdakilerden hangisinin sağlanması için sabit bir yerde durma gereksinimi duyulur?

A) Buzdolabının kullanılması

B) Mutfak eşyalarının satın alınması

C) Su tanklarındaki suyun kullanılması

D) Elektrikli aygıtlar için elektrik üretimi

5. Karavan kamplarının işlevleri nelerdir? Yazınız.

6. Bazı karavanlarda elektronik aygıtlar, karavan kamplarına gerek kalmadan rahatlıkla kullanılabilir. Bunun nasıl gerçekleştirildiğini yazınız.

_____

_____

_____

7. Metinde sözü edilen taşınabilir evler aşağıdakilerden hangileridir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

- ☐ Çok küçük ev (tiny house)
- ☐ Kuş evleri
- ☐ Prefabrik evler
- ☐ Konteyner evler
- ☐ Ağaç evler
- ☐ Karavanlar

8. Çok küçük evler, yemek masaları katlanıp ortadan kaldırılabilecek ya da mutfağın hemen üzerinde bir yatak bulunabilecek şekilde düzenlenebiliyor. Bunun nedenini yazınız.

_____

_____

_____

_____

9. Metne göre, insanlar küçük taşınabilir evlere neden ilgi duyuyorlar? Yazınız.

10. Metindeki "Siz yaşamınızı taşınabilir bir evde geçirmek ister miydiniz?" sorusuna cevabınız nedir? Gerekçesiyle yazınız.

11. Bu metinde karavanlarla ilgili aşağıdaki bilgilerden hangilerini öğrendiniz?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

☐ Doğayla iç içe olma imkânı sağladığını

☐ Karavan meraklılarının tecrübelerini

☐ Bir yerden başka bir yere seyahat amacıyla da kullanılabildiğini

☐ İstenen bir yerde konaklama imkânı sağladığını

☐ Ülkemizin pek çok ilinde karavan kampı bulunduğunu

☐ İstenirse güvenli kamp alanlarında da konaklama imkânı bulunduğunu

☐ Karavan kampı ücretlerini

☐ Bir evde yapılabilecek pek çok işin karavanlarda da mümkün olduğunu

☐ Tatil ve dinlenme amaçlı seyahatler için kullanışlı olduğunu

MEHMET'İN İSTANBUL GEZİSİ

Bu hafta güzel bir haber aldım: İstanbul'a gidecektim.

Annemin önümüzdeki hafta İstanbul'da işi vardı. Babam da memlekette işleri olduğu için evde olmayacaktı. İstanbul'u görmeyi çok istiyordum. Çok heyecanlıydım çünkü Mine teyzemi ve eşi Ayhan abiyi de görecektim. Onları, neredeyse bir yıldır görmüyordum.

İstanbul'a hızlı trenle gidecektik. Tren pazartesi sabahı 06.00'da hareket edecekti. Çok erkeeeen! Annem, beni sabah saat 04.45'te uyandırdı. Yataktan kalkınca ona, "Farkında mısın, hava daha karanlık!" demişim. Annem bunu, tatil boyunca herkese tebessümle anlattı. Hazırlandıktan sonra taksiye bindik ve tren garına gittik. Acele ediyorduk, bir an önce trene binip uyumak istiyorduk.

Trene bindiğimizde annemin arkadaşı İlknur teyzenin bizden önce geldiğini gördük. Tren hareket etmeden on dakika önce Duygu teyze de geldi. Tren tam zamanında hareket etti. Duygu teyze, "Bir Devlet Tiyatrosuna bir de Devlet Demiryollarına geç kalmam çünkü ikisi de tam saatinde hareket eder. Ben de ona göre zamanında yetişirim." deyince herkes güldü. Ama ben onun ne demek istediğini uykusuzluktan anlayamamıştım. Artık üç buçuk saat sürecek yolculuğumuz başlamıştı. Ekranda trenin bazen 260 km/saat hızla gittiği görülüyordu. Çok şaşırıyordum çünkü bana yavaş gidiyormuşuz gibi geliyordu.

Sabah çok erken kalktığımız için acıkmıştık. Bir şeyler atıştırdıktan sonra hepimiz uyumuşuz. Uyandığımda Pendik durağına gelmiştik. Artık İstanbul'daydık.

Mine teyzem o gün bizi garda karşıladı ve annemin arkadaşlarını da evinde kahvaltıya davet etti. Önce teyzemle sarılıp hasret giderdim. Teyzemin evine ilk kez gidiyordum. Kahvaltıdan sonra annemin arkadaşları, kalacakları otele gittiler.

Teyzem ve Ayhan abiyle İstanbul'da güzel bir tatil hayal ediyordum. O güzel tatilin ilk gününde Ayhan abiyle bol bol macera ve komedi filmi izledik. Tatilim daha ilk günden iyi geçeceğe benziyordu.

Ertesi gün annem sabah erkenden işi nedeniyle Şile'ye gitti. Teyzem salı günü için izin almıştı. Annem, öğleden sonra geldi. Teyzem bizi, görmeyi çok istediğim Kız Kulesi'ne götürdü.



Kız Kulesi

Kız Kulesi'ne tekneyle geçtik. Oraya varınca kulede istediğiniz kadar kalabiliyormuşsunuz. Biz de bunu duyunca bir saate yakın orada kaldık. Kız Kulesi'yle ilgili birçok efsane olduğunu iç mekânın duvarında asılı tabloların birinden öğrendim. Bunlardan birini sizinle de paylaşayım: "Bizans Dönemi'yle ilgili efsanede falcılar dönemin kralına, 'Sevgili kızını yılan sokmasından kaybedeceksin!' diye kötü bir haber verirler. Kral da kızını yılan sokmasın diye Kız Kulesi'ni yaptırıp oraya yerleştirir. Ancak genç bir subay, kralın kızına âşık olur. Günlerden bir gün genç subay, prensese sunmak için bir sepet üzüm hazırlar. Sepetin içine gizlenen bir yılan, talihsiz prensesi zehirler."

Kız Kulesi'nin içini gezdikten sonra terasına çıktık. Oradan İstanbul'un görüntüsü muhteşemdi. Karşıda bir yanda Topkapı Sarayı, Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi, Sultanahmet Camisi bir yanda ise Galata Kulesi'ni görüyordum. Onları yakından görmeyi çok istiyordum. Terasta bir de ne göreyim? Kocaman bir dürbün!..



Dürbüne defalarca madenî para atıp Osmanlı Devleti zamanından kalan bu eserleri seyrettim. Bol bol resim çektirdik. Sonra tekneyle geri döndük.



Kültür gezimin ilk durağından sonra, İlknur ve Duygu teyzeyle Samatya'da Tarihî Çınaraltı Kahvesi'nde buluştuk. Deniz kenarında olan bu kahvehane Boğaz Köprüsü'ne bakıyordu. Bu mekânda herkes çay, kahve içiyor; yanlarında getirdikleri yiyecekleri yiyerek sohbet ederken Boğaz Köprüsü'nü ve denizi seyrediyordu. Böyle bir şehirde gezmek beni heyecanlandırıyordu. Artık yorulmuştuk, İlknur ve Duygu teyzeden izin isteyip teyzemin evine doğru yola çıktık.

İstanbul'daki ilk günüm çok güzel geçmişti. Annem ertesi gün yine toplantıları olduğu için erkenden yatmıştı. Bu, benim işime geliyordu. Çünkü o zaman biraz geç yatabiliyordum. Uyku saatlerimi sadece tatil günlerinde biraz aksatırım yoksa bu konuda çok hassasımdır. Ayhan abiyle o akşam olduğu gibi çizgi film kahramanlarından, onların maceralarından bazen de değişik konulardan bahsetmek hoşuma gidiyordu. Ayhan abiyle yaptığımız sohbetlerden pek çok bilgi ediniyordum.

Ertesi gün evde yalnız kalamayacağım için teyzemle onun iş yerine gittik. Teyzem mimar. İş yerindeki odasını, birkaç arkadaşıyla birlikte paylaşıyordu. O gün boş olan bir masaya da beni oturttular. Ben biraz kitap okudum. Teyzemin çalıştığı firma, yüksek bir bina inşa ediyormuş. Rezidans dedi galiba… Anladığım kadarıyla teyzem orada şantiye şefiymiş, binanın planını da o çizmiş. Bana göre o iş yerinde en çok teyzem çalışıyordu. Ayrıca onun yaptıklarını iş yerindekiler de beğeniyordu bence. Teyzemle gurur duydum. Ben de teyzem gibi işimde başarılı olmak istiyorum. Başarılı bir pilot olmak şimdiki hayalim tabii!

O günün akşamında teyzemle eve döndüğümüzde annemin uyuduğunu fark ettik. Yorulmuş olmalıydı… O uyanınca biraz sohbet ettik, tabii hemen günü nasıl geçirdiğimi sordu. Çok güzel geçtiğini söyledim. O gece annem yine erken yatsın diye dua ediyordum, öyle de oldu. Ben teyzemle biraz daha vakit geçirebilecektim, bu güzel bir haberdi. Teyzemle ben birkaç saat daha oturduktan sonra Ayhan abim nöbetten döndü. O gün hepimiz çok yorulmuştuk, vakit de geç olmuştu, uyumak için odalarımıza çekildik.

Ertesi sabah annem beni erken kaldırdı çünkü onunla birlikte Üsküdar'a gidecektik. İşimiz öğleden sonra bitti ve eve döndük. O gün akşam yemeğini Ayhan abi hazırladı. O yemek yaparken kimseyi mutfağa sokmazmış. Ayhan abi yemek yaparken mutfağı rahat kullanmayı seviyormuş. Ardından bir iki saat süren temizlik yapması gerekiyormuş teyzemin. Fakat teyzem, "Yemeği çok lezzetli yaptığı için bu temizliğe değiyor." dedi. Duyduklarım doğruymuş, hazırlanan lezzetli akşam yemeğini afiyetle yedikten sonra günün şefine teşekkür etmezsek ayıp olurdu…

İstanbul'daki işimiz bitmişti. Cuma günü erken kalkmayacaktık. Cuma günü kahvaltıyı annem hazırladı. Bize "Bugün beni kimse dışarı çıkaramaz, evde dinleneceğim." dedi. Teyzem o gün de bizimle zaman geçirmek için izin almıştı. Hepimizin dinlenme günüydü.

Geldik İstanbul'da geçireceğimiz son günümüze. O gün cumartesiydi. Ayhan abi de o gün İstanbul kültür turu için bize eşlik edecekti. Kahvaltıdan sonra yola çıktık. Dolmuş, vapur ve tramvaya binerek Sultanahmet'e gittik. Burası, yerli ve yabancı turistlerle kaynıyordu. Annem, Tekirdağ'dan gelen bir arkadaşıyla buluşacaktı çünkü Sultanahmet Meydanı'ndaki turistik yerleri daha önce defalarca gezmiş. Beni gezdirme görevini de Mine teyzem ve Ayhan abiye vermişti. Kültür turumuza önce Osmanlı padişahlarının ve yakınlarının yaşadıkları sarayla başladık. Saraya biletle giriliyordu ve ben çok heyecanlıydım. Topkapı Sarayı, Fatih Sultan Mehmet Han tarafından 1460-1478 tarihleri arasında yaptırılmış. 1924'te Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle müzeye dönüştürülmüş. Sarayın dört avlusu, bir harem bölümü varmış.



Topkapı Sarayı

Birinci avluda padişahın geçiş töreni yapılırmış. Bu bölüm halka açık tek avluymuş. Dördüncü avluda da köşkler bulunuyormuş. Sarayın bahçe kapısı da iç bölümleri de çok gösterişliydi. Müzeye dönüştürülen sarayda padişahların

yaşadığı dönemlerde kullanılan pek çok eşya hatta "Kaşıkçı Elması" adlı büyük bir elmas da sergileniyordu. Beni en çok etkileyen bölüm ise savaş aletlerinin bulunduğu bölümdü: kılıçlar, topuzlar, kabzalar, çelik zırhlar, başlıklar vb.

Sarayın "Mukaddes Emanetler" diye adlandırılan ve yirmi dört saat Kur'an-ı Kerim okunan bölümünde ise Hz. Muhammed'in hırkası, sakal-ı şerifi, Uhud Savaşı'nda kırılan dişinin saklandığı mahfaza, ayak izi, kullandığı bazı eşyalar vb.nin bulunduğunu öğrendim. Onlar, yüzyıllar öncesinden kalmış hatıralardı ve benim için onları görmek heyecan vericiydi.

Topkapı Sarayı'nın içindeki her bölümde resim çektiremeyeceğinizi biliyor muydunuz? İşte bu yüzden sadece izin verilen bölümlerinde fotoğraf çektirebildim.



Sultanahmet Meydanı ve Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi

Muhteşem Topkapı Sarayı gezimiz bitince Sultanahmet Meydanı çok kalabalık olduğu için Sultanahmet Camisi, Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi ve Yerebatan Sarnıcı'nı gezemedim. Onların önünde sadece resim çektirmekle yetindim. Çünkü buradaki tarihî yapıların hepsini bir günde gezmek mümkün değildi. Buraları bir dahaki sefere mutlaka gezmek istiyorum.

Bu arada Beyoğlu'ndan yürüyerek Galata Kulesi'ne doğru yola koyulduk. Daha sonra füniküle re (çekmeli vagon) bindik. Bu füniküler, Osmanlı Sultanı Abdülaziz tarafından yaptırılan dünyanın en eski ikinci yer altı toplu taşıma tüneli imiş. Şimdi modern hâle getirilmiş ama Beyoğlu ile Galata Kulesi arasındaki yokuşu bu fünikülerle çıkmak zaman makinesine binmiş hissini veriyor insana.



Galata Kulesi

Tabii ki görmeyi hayal ettiğim yerlerden biri de 528 yılında Bizans İmparatoru Anastasius(Anastasyus) tarafından fener kulesi olarak inşa ettirilen Galata Kulesi'ydi. Oraya ulaşmıştık. Sağ olsun tüm büyüklerim, bana orayı göstermek için o gün yoruldular. Benimle birlikte tekrar görmüş oldular kuleyi. Onlara teşekkür ediyorum.

Akşam dönüş için vapura bindiğimizde elinde gitarıyla şarkı söyleyen müzisyenleri dinledik. Dinlediğim eski şarkılar benim de hoşuma gitmişti. Günün yorgunluğuyla dinlenirken kulağım hep o eski şarkılardaydı. Harika bir İstanbul gezisi olmuştu. Son akşamımızda üzüldüğüm tek şey vardı: Tatil bitiyordu ve teyzemi çok özleyecektim.

Ertesi gün tekrar hızlı trenle Ankara'nın yolunu tuttuk. Evimizi de özlemiştim ama aklım İstanbul'da ve teyzemdeydi. Hoşça kal İstanbul! Tekrar görüşürüz…

MEB, ÖDSGM, Veri Analizi İzleme ve Değerlendirme

Daire Başkanlığı (Mart 2022)

SORULAR

1. Aşağıdakilerden hangileri Mehmet'in İstanbul'a gitme sebeplerindendir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

__ İstanbul'u görmek istemesi

__ Hızlı trenle seyahat etmek istemesi

__ Teyzesini ve Ayhan abisini özlemesi

__ Teyzesi ve Ayhan abisiyle güzel bir tatil geçirmeyi hayal etmesi

__ Annesiyle seyahat etmek istemesi

2. Mehmet, sabah saat 04.45'te kalkınca annesine, "Farkında mısın, hava daha karanlık!" diyor. Annesinin, bunu tatil boyunca herkese "tebessümle" anlatmasının sebebi ne olabilir? Yazınız.

_____

_____

_____

_____

_____

3. Mehmet, İstanbul'daki kültür gezisinde aşağıdaki tarihî eserlerin hangi özellikleri hakkında bilgi edinmiştir?

Sizin için bir tanesi verilmiştir.

Kız Kulesi ⟶ .....
Topkapı Sarayı ⟶ .....
Galata Kulesi ⟶ Tarihi ve inşa ettirilme nedeni hakkında bilgi edinmiştir.

4. Mehmet'in gezemediği tarihî yapılar aşağıdakilerden hangileridir?

☐ Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi

☐ Yerebatan Sarnıcı

☐ Dünyanın en eski ikinci yer altı toplu taşıma tüneli

☐ Sultanahmet Camisi

5. Efsane; eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylencedir.

Aşağıdakilerden hangisi, metinde Kız Kulesi'yle ilgili aktarılan efsaneden çıkarılabilecek bir sonuç değildir?

A) Kral, yılanların kaleye yüzerek ulaşabileceğini düşünememiştir.

B) Kral, kızının sonunu önceden anlayabilmiştir.

C) Genç subay, istemeden de olsa prensesin sonunu hazırlamıştır.

D) Kral, kızını yaşayacağı sondan kurtaramamıştır.

6. Mehmet'le olan ilişkisinden hareketle Ayhan abi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Çocukça davranışlar sergileyen biridir.

B) Çocuklarla iletişim kuramayan bir insandır.

C) Çocukları seven, önemseyen ve onlara değer veren biridir.

D) Misafirlerini kendi kurallarına göre yönlendiren bir ev sahibidir.

7. Mehmet seçeceği meslekte teyzesi gibi olmak istediğini belirtiyor.

Mehmet'in bu düşüncesinde etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?

A) Teyzesinin iş yerindeki yoğunluğu

B) Teyzesinin yüksek bina inşaatı yapması

C) Teyzesinin işinde yöneticiliği tercih etmesi

D) Teyzesinin mesleğinde başarılı ve özenli olması

8. "O gece annem yine erken yatsın diye dua ediyordum, öyle de oldu. Ben teyzemle biraz daha vakit geçirebilecektim, <u>bu güzel bir haberdi.</u> Teyzemle ben birkaç saat daha oturduktan sonra Ayhan abim nöbetten döndü. O gün hepimiz çok yorulmuştuk, vakit de geç olmuştu, uyumak için odalarımıza çekildik."

Mehmet'in metindeki altı çizili ifadeyi kullanma nedenlerini yazınız.

1. Neden:.....

2. Neden:.....

9. Topkapı Sarayı'yla ilgili metinden edindiğiniz bilgileri tabloda işaretleyiniz.

TOPKAPI SARAYI	
Pek çok tarihî yapının bir arada bulunduğu Sultanahmet Meydanı'ndadır.	
Yerli yabancı pek çok turistin ziyaret ettiği tarihî bir mekândır.	
Sergilenen eşyalar, Osmanlı Dönemi'nin sadece günlük yaşamını yansıtmaktadır.	
Hz. Muhammed'in yüzyıllar öncesine ait mukaddes hatıralarını barındırmaktadır.	
Küçük bir saraydır ve tek bölümden oluşmaktadır.	
Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılıp Atatürk'ün emriyle müzeye çevrilmiştir.	

10. Mehmet ve yanındakiler Sultanahmet Meydanı'ndan Galata Kulesi'ne nasıl gidiyorlar? Yazınız.

_____

_____

_____

_____

11. Mehmet İstanbul'daki fünikülere binince "…Beyoğlu ile Galata Kulesi arasındaki yokuşu bu fünikülerle çıkmak zaman makinesine binmiş hissini veriyor insana." demiştir. Bu ifadeyi hangi bilgiye dayanarak söylemiş olabilir? Yazınız.

12. Metne göre Galata Kulesi'nin inşa edilme nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şehir savunmasında kullanmak

B) Fener kulesi olarak kullanmak

C) İstanbul'u seyretmek

D) Turizme kazandırmak

13. Mehmet İstanbul'a hangi gün gitmiştir? Yazınız.

14. Metne göre Mehmet'in aşağıda verilen özelliklerinden ikisini işaretleyip bunları metinden birer gerekçe ile destekleyiniz.

☐ Meraklı çünkü

.....

☐ Yaşına uygun davranışlar gösteriyor çünkü.....

.....

☐ Tarihe ve kültüre ilgisi var çünkü .

.....

☐ Müziği seviyor çünkü

.....

☐ Gezmeyi seviyor çünkü.....

.....

15. Metindeki olaylardan bazılarının gerçekleşme günleri karşılarına yazılmıştır. Belirtilmeyen günleri de siz yazınız.

- Mehmet'in macera ve komedi filmi seyretmesi ⟶ pazartesi
- Mehmet'in annesinin Şile'ye gitmesi ⟶ salı
- Mehmet'in, teyzesiyle iş yerine gitmesi⟶.....
- Vapurda şarkıcıların eski şarkıları söylemesi ⟶ cumartesi
- İstanbul'dan Ankara'ya dönülmesi ⟶.....
- Mehmet'in, annesiyle Üsküdar'a gitmesi⟶.....
- Kız Kulesi'ne düzenlenen gezi ⟶.....
- Mehmet'in Ayhan abisinin onlara akşam yemeği hazırlaması ⟶ .....

SU SPORLARI



Kimileri sadece yazın değil kışın da suya giriyor. Onların amacı serinlemek değil, spor yapmak!

Sporun, yaşamımız için çok çeşitli yararları var. Sağlıklı, dayanıklı, güçlü ve mutlu olmamızı sağlaması sporun en önemli yararları arasındadır. Tüm insanların sağlıklı bir yaşam için spor yapması gerekir. Su sporlarının çoğu tüm vücudun çalışmasını sağlar. Su sporları hem çok çeşitli hem de çok eğlencelidir. İşte bazıları:

Yüzme: Su sporlarının yapılabilmesi için en temel aktivitedir. Çok küçük yaşlarda başlayan yüzme hikâyemiz, suda ayaklarımızı ve ellerimizi sürekli hareket ettirmemizle başlar. Kimileri bu yüzüş şeklini "köpekleme" olarak ifade eder. Eğer yüzmeyi spor olarak yapmayı planlıyorsanız, farklı stillerde kendinizi geliştirebilirsiniz. Kurbağalama, kelebek, sırtüstü, serbest yüzme stillerinden birini ya da hepsini seçebilirsiniz. Profesyonel bir yüzücü olmak gibi bir niyetiniz yoksa düzenli olarak yüzmek ve günden güne yüzme mesafesini artırmak, spor için yeterli olacaktır.

Yüzme, vücuttaki tüm kasları çalıştıran sporlardan biri. Disiplinli bir yüzücünün kalbi ve akciğerleri de daha iyi çalışır. Tüm kasları çalışan bir vücudun sinir sistemi de bundan etkilenir. Yüzücüler sudan çıktıklarında kendilerini mutlu, rahatlamış ve başarılı hisseder. Yüzme sporunu kurallarına göre öğrenmek istiyorsanız bir eğitmenden destek almanız gerekir. Bunun için varsa okulunuzun yüzme topluluğuna ya da bir spor kulübünün düzenlediği eğitimlere katılabilirsiniz.

Çift Paletli Yüzme: Serbest yüzme stiliyle yapılan bir spordur. Diğer bir paletli yüzme biçimi de "monopaletli" yüzmedir. Monopaletli yüzenler, yüzerken bir yunusa benzer. Çünkü iki ayaklarına tek bir palet takarlar. Bu nedenle ayakları birbirine birleşir ve ayrılmaz. Bu sporu yapanlar farklı bir şnorkel (solukluk) kullanır. İleriye doğru hızlıca yüzen bu sporcular için şnorkelin alın kısmının basınca daha dayanıklı olması gerekir. Monopaletle yüzenler; su altı, su üstü ve tüplü olmak üzere üç ayrı kategoride yüzebilir. Spor, soğuk bir gölde ya da nehirde yapılıyorsa dalış giysisi de giyilebilir. Paletli yüzmede de tüm vücut kasları kullanılır ve vücut zinde hissedilir.



Sörf: Bu sporu yapmak için yüzme bilmek önemli ama dalmayı bilmeye gerek yoktur. Çünkü bu sporu yaparken çoğunlukla su yüzeyinde, bir tahtanın üzerinde olacaksınız. Türkiye'de çok güçlü dalgaların olduğu yerler olmadığı için daha çok rüzgârdan yararlanılan sörf stilleri tercih ediliyor. İşte çeşitli sörf seçenekleri:



Rüzgâr sörfü: Bu sörf stilinde, sörf tahtasının üzerine bir yelken takılıdır. Önce tahtanın üzerine çıkıp yelkeni doğru yerlerden tutup kaldırırsınız. Tahtanın üzerinde dengede durabilirseniz, rüzgârdan yararlanıp kaymaya başlarsınız. Hızlanabilmek için rüzgârın da güçlü olması gerekir. Bu nedenle sörf sporları için rüzgârlı ve derin olmayan kıyılar tercih edilir.



Uçurtma sörfü: Uçurtma sörfünde, rüzgâr sörfünde olduğu gibi yine bir tahtanın üzerindesiniz. Ama farklı olarak yelken yerine büyük uçurtmalar kullanılır. Bu uçurtmalar o kadar büyüktür ki güçlü bir rüzgârda sizi uçurabilir. Uçurtmalar üçgen ya da bir yamaç paraşütü görüntüsündedir. Ellerinizde uçurtmayı yönlendiren ipler olur. Uçurtmaya istediğiniz komutu vererek dönebilir, havalanabilir ve inebilirsiniz. Kullanılan sörf tahtası da daha küçük ve hafiftir. Havalandığınızda tahta da ayağınıza takılı kalarak sizinle havalanır. Bu sporu yapmak için de rüzgârlı kıyılar tercih edilir.

Kıyı sörfü: Bu sörf stilinde, uçurtma sörfünde kullanılandan daha küçük bir sörf tahtası kullanılır. Sörf kumsalda başlar. Dalganın çekildiği an kumsalda koşarak suya girer ve ilk dalgayla birlikte tahtanın üzerine çıkıp kaymaya başlarsınız. Bu sporu yapabilmek için taşlık olmayan dalgalı bir kumsal seçmek gerekir.



Wakeboard: Bu sörf stilinde ayaklarınız sörf tahtasına bağlıdır ve bir tekne sizi çeker. Tekne giderken arkasında iki dalga oluşturur. Sörfçü, oluşan bu dalgaları rampa olarak kullanıp taklalar atarak akrobatik hareketler yapar. Bir de kablolu wakeboard var. Bunda, tekneye değil karadan yönetilen bir çekiciye bağlı olursunuz.

Su Kayağı: Bu sporu yaparken kayaklar ayaklarınıza takılıdır, elinizde diğer ucu hızlı bir tekneye bağlı olan halat bulunur. Tekne sizi çekerken siz de suyun üzerinde kayarsınız. Kayarken, teknenin arkasında oluşan dalgaları kullanarak wakeboard'da olduğu gibi atlayabilirsiniz. Eğer yarışmadaysanız, atlama mesafesi ne kadar uzun olursa o kadar iyi puan alırsınız.



Yelken: Bu sporun amacı hem tekneyi hem de yelkeni kontrol edebilmektir. Eğer yüzme biliyorsanız, omurganızda ve belinizde bir problem yoksa her yaşta bu sporu yapabilirsiniz. Yelken sporu iki gruba ayrılır: Yelkencilik ve yatçılık. Yelkencilik grubunda, sporu yapan kişinin yaşına ve deneyimine göre değişen çeşitler vardır. 8-16 yaş grubundaki yelkenciler "optimist" adı verilen temel yelken sınıfını tercih eder. "Pirat" sınıfı için iki, "dragon" sınıfı için üç kişi gerekir. Eğer yatçılıkla ilgileniyorsanız ekibinizin daha kalabalık olması gerekir. Türkiye'deki yarışmalar 5-15 metrelik tekneler arasında, farklı kategorilerde düzenlenir.



Serbest Dalış: Bu spor, nefes tutularak suyun içinde çeşitli işler yapabilme becerisidir. Nefesi uzun süre tutabilmek için öncelikle vücuda az oksijenle çalışmayı öğretmek gerekir. Uzun süren bu öğrenme döneminde sabırlı olmak gerekir. Uzun paletlerle, kısa mesafeli yatay dalışlar yaparak; sonra paletleri kısaltarak, paletsiz dalarak, dalış mesafesi uzatılarak kendini geliştirmek gerekir. Serbest dalışta da dalışa özel malzemeler kullanılır. Gözlüğün küçük ve tam yüze göre olması, derindeki basınca dayanıklı olması gerekir. Şnorkel (solukluk) de dalış hızını engellememesi için diğerlerine göre daha kısa borulu olmalıdır. Su altında kalma süresi, nefes tutulan süreyle kısıtlı olduğu için kullanılan hiçbir malzeme kişiyi rahatsız etmemeli, engellememelidir. Serbest dalışta da farklı stiller vardır: Dikey ve yatay dalış.

Tüplü Dalış: Su altının güzelliklerini keşfetmek için tuttuğumuz nefes yani su altında kalma süremiz az gelince bulunmuş bir dalış yöntemidir. 14 yaşından büyük olan ve tüp kullanmasına bir engel olmayan herkes bu sporu yapabilir.

Eğer bu sporla ilgili endişeleriniz varsa eğitime başlamadan önce eğitmen eşliğinde keşif dalışı yapabilirsiniz. Dalış eğitimleri birkaç aşamalıdır. Her aşamanın sonunda bir yıldız sahibi olursunuz. Tek yıldızlı dalgıçlar, üç yıldızlı dalgıç eşliğinde 18 metreye kadar dalış yapabilir. Eğitimin ikinci aşamasını bitirenler iki yıldızlı dalgıç olur. Bu dalgıçlar, en az iki yıldızlı bir dalgıçla 30 metreye dalabilir. Ama 18 yaşından küçükseniz, üç yıldızlı bir dalgıçla 24 metreye dalabilirsiniz. Üç yıldızlı dalgıç olduğunuzda artık diğer dalgıçlara liderlik edebilir, 30 metreye dalabilirsiniz. Eğitmen kontrolünde 42 metreye dalmak da mümkündür. Tüplü dalış eğitimi verilen birçok eğitim merkezi var. Özellikle sahil kentlerinde hem tatil yapıp hem dalış eğitimi alabilirsiniz. Dalmayı öğrendikten sonra su altı fotoğrafçılığı, su altı belgeselciliği, mağara araştırmacılığı ve su altında yön bulma gibi etkinliklerde bulunabilirsiniz.



Kano: Bu spor Amerikan Yerlileri'nin teknelerine benzeyen, çeşitli incelikte ve uzunlukta tekneler ve küreklerle yapılır. Kano sporu için daha çok akarsular tercih edilir. Tehlikelere karşı can yeleği giymek, kask takmak gibi önlemler alınır.



Kürek: Bu spor, kano sporuna benzer ama ekip daha kalabalıktır. Sporcular, sırtları gittikleri yöne dönük oturur. Aynı anda, ayaklarıyla kendilerini geriye iterek kürekleri çekerler. Uluslararası kürek yarışlarında 2000 metre mesafede kürek çekilir. Kulvar sayısı da 3 ila 8 arasında değişir. Yarış stiline göre kürek çeken sporcu sayısı da değişir. Bazı yarışlarda bir de dümenci vardır. Gidilen yönü dümenci ayarlar.



Rafting: Bu sporu yaparken bir şişme botun içinde, güçlü akan akarsuya karşı yol almaya çalışılır. Bu sporda -kürek sporu gibi bir ekip sporu olsa da- bir sarsıntıyla bot devrilecek olursa herkes kendi başının çaresine bakar. Raftinge başlamadan önce bot devrilince paniğe kapılmadan bota tekrar nasıl çıkılacağını, bir nehirde nasıl yüzüleceğini, küreğin nasıl kullanılacağını iyice öğrenmek gerekir. Zorluk derecesine göre çeşitli parkurlar vardır. Parkurun ne kadar zor olduğu, suyun akış şiddetine ve kayaların sayısına göre belirlenir.

Rafting, nehirlerde yapılan bir spordur. Güçlü akan nehirler tercih edildiği için kask ve can yeleği takmak gerekir. Nehir suyu soğuk olduğu için su geçirmeyen elbise giymek de iyi olabilir.

Denizlerde ve akarsularda yapılan sporlar dışında havuzda yapılan su sporları da vardır. Su altı hokeyi, su altı ragbisi, su voleybolu ve su topu, isimlerinden de anlaşıldığı gibi karada yapılan sporların suya göre düzenlenmiş türleridir. Su sporlarının hepsinde yüzme bilmek gerekir. Yüzmeyi öğrendikten sonra tek problem bu eğlenceli su sporlarından hangisine başlayacağınıza karar vermek!

Burcu Parmak, Bilim Teknik, TÜBİTAK, Eylül 2009

(5. sınıf seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir.)

SORULAR

1. Metne göre sporun insan yaşamı için <u>en önemli</u> yararları hangileridir?

Uygun olan <u>bütün</u> seçenekleri işaretleyiniz.

- ☐ Dayanıklı olmak
- ☐ Saygı görmek
- ☐ Güçlü olmak
- ☐ Hayal kurmak
- ☐ Mutlu olmak
- ☐ Sağlıklı olmak

2. Yüzme stillerini yazınız.

3. Metinde, yüzücülerin sudan çıktıklarında kendilerini mutlu, rahatlamış ve başarılı hissetmeleri neyin sonucudur? Yazınız.

4. "Paletli yüzme"yle ilgili aşağıdaki tabloda verilen bilgilerden doğru olanları işaretleyiniz.

PALETLİ YÜZME	
. Paletli yüzmede hızlı olmak gerektiği için farklı bir şnorkel kullanılır.	
. Çift paletli ve monopaletli olmak üzere iki çeşidi vardır.	
. Paletli yüzme ekip hâlinde yapılabilen bir spordur.	
. Serbest yüzme stiliyle yapılır.	
. Monopaletli yüzme sadece tüplü yapılır.	

5. Monopaletle yüzenlerin yunuslara benzetilmesinin nedenini yazınız.

6. "Sörf" ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Dört çeşit sörf stili vardır.

B) Sörf için sadece yüzmeyi bilmek yeterlidir.

C) Bu sporla su altı mağara araştırmacılığı da yapılabilir.

D) Ülkemizde sadece rüzgârdan yararlanılan sörf çeşitleri yapılabilmektedir.

7. Sörf ve çeşitleriyle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Sörf çeşitlerinin hepsinde sörf tahtası kullanılır.

B) Wakeboard yapılırken sporcunun tahta üzerinde hareketini bir tekne sağlar.

C) Rüzgâr ve uçurtma sörfünde tahta üzerinde başka bir aracın idaresi söz konusudur.

D) Kıyı sörfünde hareketi sağlayan ipler sporcu tarafından rüzgâra karşı iyi idare edilmelidir.

8. "Su kayağı" ile "wakeboard"un ortak yönü nedir? Yazınız.

_____

_____

_____

_____

9. "8-16 yaş grubu" için tercih edilen yelken sporunu yazınız.

_____

10. Serbest dalışta kullanılan gözlüğün küçük ve yüze tam oturması, derindeki basınca dayanıklı olması gerekir. Şnorkelin (solukluk) ise dalış hızını engellememesi için diğerlerine göre daha kısa borulu olması gerekir. Bunun nedenini yazınız.

_____

_____

_____

_____

11. Metinde, serbest dalışı öğrenmek isteyen birine verilen öneriler hangileridir?

Uygun olan bütün seçenekleri işaretleyiniz.

☐ Uzun paletlerle kısa mesafeli yatay dalışlar yapılmalı.

☐ Yavaş akan nehirlerin denize birleştiği yerlerde denenmeli.

☐ Uzunlardan sonra kısa paletlerle kısa mesafeli dalışlar yapılmalı.

☐ Paletli denemelerden sonra paletsiz dalışlar yapılmalı.

☐ Paletsiz dalışa öncelik verilmeli.

☐ Uzun mesafeli dalış denemeleri yapılmalı.

☐ En başta, vücuda az oksijenle çalışma öğretilmeli.

12. Tüplü dalışın bulunma amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sahil kentlerinde hem tatil hem de spor yapma imkânı sağlaması

B) Dalış eğitimi alacak kursiyerlerin su altında endişeden kurtarılması

C) Su altındaki canlıların yaşam kalitelerini arttıracak oksijen sağlanması

D) Dalışlardaki nefes tutma süresinin, su altı güzelliklerinin keşfi için yeterli olmaması

13. Metinde, dalış eğitimlerinin her aşamasından sonra bir yıldız alındığından söz edilmiştir.

Buna göre aşağıdaki tabloda, sözü edilen her bir aşama için uygun seçenekleri işaretleyiniz.

	3 yıldızlı dalgıçla dalabilir.	2 yıldızlı dalgıçla dalabilir.	Diğer dalgıçlara liderlik edebilir.	18 metreye kadar dalabilir.	24 metreye kadar dalabilir.	30 metreye kadar dalabilir.
Tek yıldızlı dalgıçlar						
2 yıldızlı dalgıçlar						
3 yıldızlı dalgıçlar						
18 yaşından küçük, 2 yıldızlı dalgıçlar						

14. Üç yıldızlı dalgıçların dalma mesafesinin artırılması hangi şarta bağlanmıştır? Yazınız.

_____

_____

_____

15. Metne göre "kano" ve "kürek" sporunun benzer ve farklı özelliklerini aşağıdaki tabloda işaretleyerek belirtiniz.

	Benzerlik	Farklılık
Küreğin çekildiği yön ve sporcu ya da sporcuların yönü		
Ekip sporu olması		
Tekne ve kürek kullanımı		
Akarsuda da yapılabilmesi		
Can yeleği kullanımı		

16. Raftingle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Kürek ve kayıkla yapılır.

B) Ekiple yapılan bir spordur.

C) Güçlü akan akarsularda yapılan bir spordur.

D) Suyun akış şiddeti nedeniyle kask ve can yeleği kullanılır.

meb.gov.tr

Ölçme, Değerlendirme
ve Sınav Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

5.SINIF

OKUMA BECERİLERİ METİNLER VE SORULARI

**BU DERS KİTABI
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.**

PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.